

1664

ÖVERSÄTTNING PÅ UNIVERSITETSnivå

**Pro gradu -avhandling
Institutionen för nordiska språk
vid Jyväskylä universitet**

Sommaren 1999

Tomi Koivuniemi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Koivuniemi Tomi	
Titel Översättning på universitetsnivå	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Avhandlingen färdig Sommaren 1999	Antalet sidor 79 + 10
<p>Sammandrag</p> <p>Denna pro gradu -avhandling behandlar översättning på universitetsnivå. Undersökningsmaterialet består av 90 översättningstexter som är skrivna av studerandena i nordisk filologi vid Jyväskylä universitet under åren 1993-1996. Alla översättningar är provtexter och deras källspråk är finska och målspråk svenska.</p> <p>Syftet med denna avhandling är att ta reda på hurdana fel som är de mest typiska på olika studienivåer dvs på approbatur, cum laude approbatur och laudatur -nivåerna. Avsikten med detta arbete är också att redogöra för fel som kommer fram i undersökningsmaterialet och ta fram de orsaker som leder till felaktiga översättningar. Ytterligare är målet att betrakta de allmänna utvecklingslinjerna under hela studietiden.</p> <p>I början av arbetet definieras begreppen översättning och ekvivalens samt behandlas grundprinciperna i översättningsvetenskapen. Ytterligare betraktas översättningsprocessen och dess olika skeden samt beskrivs översättning som undervisningsmetod.</p> <p>I undersökningen kommer det klart fram att de mest typiska översättningsfelen på alla tre studienivåer är speciesfel och felaktigt ordval. Därefter är de största felgrupperna utelämnningar, prepositionsfel och fel i ordföljden.</p> <p>På laudatur -nivån var felaktigt ordval mycket klart den största felgruppen. Detta bevisar att ju svårare ordförråd de källspråkliga texterna har, desto svårare är det för studerandena med finska som modersmål att välja ett sådant ord som passar ihop med kontexten i fråga.</p> <p>I allmänhet kan man säga att studerandenas översättningskunskaper utvecklas under hela studietiden. Detta kommer fram t ex så att prepositionerna och ordföljden behärskas klart bättre på laudatur -nivån än på de lägre studienivåerna. Det är också anmärkningsvärt att de grammatiska grundstrukturerna såsom verbkonjugationen, substantivets genus, adjektivdeklinationen och pronomina behärskas bra redan på approbatur -nivån.</p>	
Uppslagsord Ekvivalens, översättning, översättningsvetenskap	
Bibliotek/Förvaringsplats Aallon kirjasto	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 SYFTE, MATERIAL OCH METOD	1
2 ÖVERSÄTTNING OCH ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP	3
2.1 Översättning	3
2.2 Relativistiskt orienterade språkteorier	7
2.2.1 Språklig relativitetshypotes	7
2.2.2 Sapir/Whorf-hypotes	8
2.3 Översättningsvetenskap	11
3 EKVIVALENS	12
3.1 Begreppet ekvivalens samt adekvathet och olika översättningstyper	12
3.2 Skoposteori	14
4 ÖVERSÄTTNINGSPROCESS OCH DESS SKEDEN	15
4.1 Översättningsprocess	15
4.2 Faktorer som påverkar översättningen	18
4.3 De olika skedena i översättningsprocessen	19
4.3.1 Analysskede	21
4.3.1.1 Förberedande textanalys	21
4.3.1.2 Grammatikalisk analys	22
4.3.1.3 Semantisk analys	24
4.3.1.4 Stilanalys	26
4.3.1.5 Pragmatisk analys	27
4.3.2 Överföringsskede	28
4.3.3 Bearbetningsskede	29
5 ÖVERSÄTTNING SOM SPRÅKUNDERVISNINGSMETOD	30
5.1 Översättningens roll i språkundervisningen	30
5.2 Kritik och förbättringsförslag beträffande översättningsundervisning	35
5.3 Kontrastiv analys samt felanalys	41

6 APPROBATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (GRUNDSTUDIERNA)	42
6.1 Speciesfel	43
6.2 Felaktigt ordval	45
6.3 Prepositionsfel	48
6.4 Fel i ordföljden	49
6.5 Utelämningar	50
6.6 Strukturfel	51
6.7 Andra feltyper	52
7 CUM LAUDE APPROBATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (ÄMNESSTUDIERNA)	58
7.1 Speciesfel	58
7.2 Felaktigt ordval	60
7.3 Utelämningar	62
7.4 Andra feltyper	63
8 LAUDATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (DE FÖRDJUPADE STUDIERNA)	66
8.1 Felaktigt ordval	66
8.2 Speciesfel	68
8.3 Utelämningar	70
8.4 Andra feltyper	71
9 SAMMANFATTNING	75
LITTERATUR.....	77
BILAGOR	

1 SYFTE, MATERIAL OCH METOD

I denna pro gradu -avhandling kommer jag att behandla översättning på universitetsnivå. Mitt syfte är att ta reda på de allmänna utvecklingslinjerna beträffande studerandenas prestationer på approbatur-, cum laude approbatur- och laudaturnivåerna. Som undersökningsmaterial har jag sammanlagt 90 översättningstexter som är skrivna av studerandena av nordisk filologi vid Jyväskylä universitet.

Jag har tagit med tre olika översättningsprov från varje nivå och för varje prov har jag tagit med tio olika översättningsförslag. Mitt mål är att redogöra för fel som förekommer i undersökningsmaterialet. Min undersökning är både kvalitativ och kvantitativ. Jag antar att de vanligaste feltyperna kommer att vara speciesfel, felaktigt ordval och fel beträffande ordföljden. Min avsikt är att klargöra orsakerna till de här feltyperna.

I teoridelen skapar jag grunden för arbetet och behandlar översättningsvetenskap och definierar begreppen översättning och ekvivalens. Jag klarlägger också översättningsprocessen och det som sker i de olika skedena i den här processen. Ytterligare behandlar jag översättningens roll i språkundervisningen.

Som undersökningsmaterial i denna pro gradu -avhandling har jag sammanlagt 90 översättningstexter som är skrivna av studerandena i ämnet nordisk filologi vid Jyväskylä universitet. Översättningstexterna utgörs av nio olika prov i vilka studerandena har deltagit under tidsperioden 29.11.1993 - 12.12.1996. Ett av de här proven var ett omprov. Från varje studienivå (grundstudierna, ämnesstudierna och de fördjupade studierna) har jag valt tre olika prov och per varje prov har jag tagit med tio olika översättningsförslag. Jag kommer inte att ta fram några korrekthetsprocent utan bara belysa de vanligaste feltyperna och deras andel av alla feltyper som förekommer i översättningstexterna.

På varje studienivå hör till de obligatoriska kurserna en översättningskurs. Man kan delta i översättningsprovet en gång utan att delta i kursen. Om man inte på den här gången får minst vitsordet 2-, måste man delta i kursen. Under den här kursen översätter studerandena hemma från åtta till tio texter av varierande innehåll. Efter kursen ordnas ett översättningsprov. Man kan delta i detta prov sammanlagt tre gånger om man inte på den första gången får minst vitsordet 2-. Om man inte heller i det tredje försöket får minst goda kunskaper, måste man på nytt delta i hela kursen.

Varje vecka håller lektorerna en lektion på 90 minuter och under den här tiden behandlas den text som studerandena har haft som hemarbete förra veckan. Under lektionerna föreläser lektorerna också lite om grammatik och textens innehåll i samband med olika översättningsvarianter. Översättningsvetenskap och översättningens teori behandlas just inte alls under kurserna. Huvudvikten ligger på felanalys, ordförråd och grammatisk riktighet. Man kan till och med i viss mån påstå att huvudavsikten med översättningskurserna och -proven är att mäta och ta reda på studerandenas kunskaper beträffande grammatik.

I detta arbete redogör jag inte för felens relativa frekvens utan felens absoluta frekvens eftersom jag försöker skapa en realistisk bild av alla feltyper som förekommer i översättningarna. Jag koncentrerar mig alltså inte bara på någon enskild företeelse utan på flera olika feltyper. I viss mån är min avsikt att ta reda på orsakerna till dessa fel. Jag har indelat de olika feltyperna som förekommer i undersökningsmaterialet i följande 13 kategorier:

1. Speciesfel
2. Fel i ordföljden
3. Felaktigt ordval (lexikala fel)
4. Tempusfel
5. Genusfel

6. Prepositionsfel
7. Fel i adjektivdeklinationen
8. Utelämningsfel
9. Genitivfel (finskans genitiv)
10. Fel beträffande pronomen
11. Fel i verbkonjugationen
12. Strukturfel
13. Oklassificerade fel

Jag belyser de här feltyperna med exempel och kommentarer. Jag har använt följande förkortningar efter varje exempel: A = approbatur (grundstudierna), CL = cum laude approbatur (ämnesstudierna) och L = laudatur (de fördjupade studierna). Efter (a) står det alltid den originala finskspråkiga exempelmeningen och därefter kommer studerandenas översättningsvarianter. Om det i originaltexten har givits några färdiga uttryck på svenska för att förlätta översättningsuppgiften står dessa uttryck inom parentes. Alla studerandenas översättningar står i sin ursprungliga form och fel som behandlas har understrukits i varje exempel.

2 ÖVERSÄTTNING OCH ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP

2.1 Översättning

Det finns många mer eller mindre synonymiskt användbara varianter för begreppet översättning. Till exempel inom den internationella terminologin kommer fram *parafra*s, *substitution*, *interpretation*, *translation* och *reproduktion*. I allmänhet kan man säga att olika författare använder olika begrepp (Wilss 1977:27-28).

Enligt J.C. Catford (1965:20) betyder översättning: ”att ersätta ett språks (källspråkets) textmaterial med ett annat språks (målspråkets) likvärdiga textmaterial”. Nidas definition (1975:33) däremot är följande: ”Översättning är att på målspråket producera den närmaste naturliga motsvarigheten till källspråkets textmaterial, i första hand i fråga om stilen”.

Reiss och Vermeer (1986:23-27) konstaterar att det har talats om översättning redan i många årtusenden. Finskans ord *tulkki* har redan Agricola använt. Översättningen har ofta definierats på två olika sätt. Enligt den härskande synpunkten är översättningen en kommunikationshändelse som består av två faser. Översättaren tar emot en källspråklig text och formar den till en målspråklig text för att genom en sådan här transkodering nå målspråkliga mottagare. Den här modellen tar inte hänsyn till icke-språkliga fenomen, såsom kulturvärden. Kännetecknande för översättandets tvåstegsmodell är att översättningen ses som en process mellan två språk och olika slags kulturfenomen tas fram bara när det talas om faktorer som förorsakar översättningssvårigheter. De här svårigheterna förorsakar att översättningen lyckas bara delvis. Reiss och Vermeer säger också att den målspråkliga texten har ofta en annorlunda funktion än den källspråkliga texten. Detta är inte något undantag utan snarare en regel.

Levy (1969:33) säger att översättning är kommunikation. Strängt taget dekodeerar översättaren den källspråkliga textens budskap och formulerar (nykoderar) det på sitt eget språk.

Ingo (1991:15 ff.) konstaterar att sedan urminnes tider har man påstått att översättning är en omöjlighet. Redan antikens Cicero och renässansens Dante hörde till tvivlarna. I praktiken har översättning visat sig vara möjlig. Svaret på frågan om översättning är möjlig eller inte beror på vad man avser med översättning och vilka krav man ställer på översättningar. Svaret beror också på vilket slags text det är fråga om och på översättningens ändamål.

Om man hävdar kravet på att bevara både form och betydelse så att en översättning inte får medföra någon som helst formförändring, informationslust eller tilläggsinformation, är det klart att översättning är en omöjlighet. Det är ett faktum att ju mera estetisk-poetisk en text är, dvs i ju högre grad språket som sådant, alltså dess form, fungerar som ”njutningsmedel”, desto mer krävande och svårare är det att översätta texten. Ibland händer det att texten förlorar så mycket vid översättning att det blir helt meningslöst att översätta den. I ett sådant fall är översättning inte möjlig, eftersom formkraven inte kan uppfyllas (Ingo 1991:16).

Översättning kan också visa sig vara omöjlig av semantisk-pragmatiska skäl. Målspråkets kulturmiljö kan vara så starkt avvikande från källspråkets att vissa begrepp saknas i målspråket och att det därför inte är möjligt att finna motsvarande ord. Översättning är i sådana fall omöjlig, åtminstone på ordplanet. Översättaren blir tvungen att använda sig av citatlån, dvs källspråkets ord. Det andra alternativet är att ta till en mångordig omskrivning. Ett exempel är det finska ordet *sauna*. I allmänhet är det här ordet omöjligt att översätta och det används som citatlån i många språk. En ny term kan också förorsaka likadana problem t ex om en ny term används i samband med en ny uppfinning, och det inte ännu finns någon motsvarighet i målspråket. Den moderna datatekniken i sin del har medfört en stor mängd engelskspråkiga termer som ännu inte har några motsvarigheter i de nordiska språken (Ingo 1991:18).

På ordplanet kan det finnas en motsvarighet i målspråket, men trots det är det semantiska innehållet sällan exakt detsamma som i källspråket. Till exempel för finskans *baari* kan det vara svårt att hitta en lämplig motsvarighet i det franska språket. I franska finns det nämligen flera ord som har delvis samma betydelse: *bar*, *café* och *bistrot*. I det här fallet beror svårigheten på att utbudet av livsmedel och njutningsmedel i olika typer av barer är så olika att begreppen inte täcker varandra. Finskans *kioski* och svenskans *kiosk* täcker varandra semantiskt, men att översätta begreppet till franska är inte lätt. Orsaken till detta är affärernas

öppethållningstider i Frankrike. Där finns inte något behov av kiosker med ett lika mångsidigt varusortiment som människorna är vana vid i Sverige och Finland. Betydelsen hos ord som vanligtvis används som varandras översättningsmotsvarigheter är inte alltid identiska och deras betydelse täcker inte varandra. Vid översättning kan betydelsen alltså såväl inskränkas som utvidgas. Den kan också förändras från entydig till mångtydig eller få nya skiftningar (Ingo 1991:18).

En översättning är nästan aldrig en både formell och semantisk spegelbild av originaltexten. Enligt Ingo (1991:19) är orsakerna till detta många:

a) Förhållandet mellan symbol och referent är arbiträrt, konventionellt både i källspråket och i målspråket. Detta gäller även för s k onomatopoetiska ord (t ex svenska: *vov vov*; finska: *hau hau*; franska: *ouah, ouah*).

b) Segmenteringen av erfarenheter i språkliga symboler sker på olika sätt i olika språk. Detta förorsakar att de områden som symbolerna täcker varierar. Ett bra exempel är färgspektrum, som indelas mycket olika i olika språk. Till exempel i vissa afrikanska språk täcks hela spektret av tre ord.

c) Olika språk använder olika principer för att ordna symbolerna till fraser, satser, meningar och texter. Språkens grammatikaliska struktur är alltså olika (t ex svenska: *ha rätt/fel*; finska: *olla oikeassa/väärässä*, ordagrannt: *vara i rätt/i fel*).

d) Människor som talar olika språk har olika erfarenhetsvärld och bakgrundsmiljö. Sådana kulturskillnader gäller allt från konkreta föremål till religiösa och moraliska uppfattningar.

2.2 Relativistiskt orienterade språkteorier

1769 satte den preussiska akademien upp ett pris till den som kunde förklara det mänskliga språkets uppkomst. Framför allt skulle därvid betraktas förhållandet mellan språk och tanke. Tysken Johann Herder vann priset. Han menade att språk och tanke var ouplösligt förenade dvs det ena förutsatte det andra och ingetdera var möjligt utan det andra (Allwood & Andersson 1976:29).

2.2.1 Språklig relativitetshypotes

Enligt de s k relativistiskt orienterade språkteorierna bestämmer modersmålet vårt tänkande. Ett språk kan alltså ses som ett system genom vilket man ser världen omkring sig. Den tyske språkforskaren Wilhelm von Humboldt var verksam i Tyskland på 1820- och 1830-talen och han tog upp Herders idéer, men betonade språkets och tankens sociala karaktär. På samma sätt som språket är socialt och används i kommunikation mellan människor, så är en stor del av vårt tänkande socialt betingat. Varje folk har en speciell historisk utveckling med olika erfarenheter. På grundval av dessa erfarenheter kommer de att utbilda en speciell kultur och ett speciellt sätt att se på världen. Detta kallas för en världsuppfattning (Allwood & Andersson 1976:29).

Humboldt var av den åsikt att den parallellism som Herder har talat om stod att finna mellan ett folks språk och dess världsuppfattning. Ett folks historiska erfarenheter och kultur samt världsuppfattning har med tiden kommit ”lagras” i deras språk. Ett barn kommer därför genom språkinläringen att bli delaktigt i den världsuppfattning och kultur som finns kodifierade i dess modersmål. Humboldt ansåg också att olika folk har genom skilda historiska erfarenheter fått olika världsuppfattningar och språk. Kort sagt kodifierar varje språk en särskild världsbild. Därför kommer barn som lär sig olika språk att få skilda världsbilder.

På det här sättet blir Humboldt den förste som formulerade den språkliga relativitetshypotesen (Stolze 1994:23-24; Allwood & Andersson 1976:30).

Språket skapar enligt Humboldt grunden för vår förståelse av världen. Begreppet översättbarhet baserar sig på detta. Filosofiska och poetiska texter är översättbara, eftersom de bildar innehållsmässigt och formellt en sådan enhet som är präglad av ett visst språk. För översättningsteorin är den här synvinkeln mycket pessimistisk (Stolze 1994:23-24).

J. Leo Weisgerber talar om en modersmålsenlig världsbild. Enligt honom är varje enskilt språk ett relativt slutet och begränsat system. Som bevis på den här modersmålsenliga världsbilden hävdar han t.ex. skillnaderna i systemet av släktskapsbenämningarna, färgbenämningarna och naturfenomenen. Ytterligare tar han upp svårigheterna med s k karakteristiska ord såsom *esprit*, *patrie*, *charme*, *fairness*; *Sehnsucht*, *Gemütlichkeit*, *Weltschmerz* osv. Tillvaron av ordfält ser han också som ett bevis på en modersmålsenlig världsbild. Ett enskilt ord får nämligen sin innehållsmässiga betydelse först i hela ordfältsstruktur (Stolze 1994:25).

2.2.2 Sapir/Whorf-hypotes

Enligt Stolze (1994:27) har Benjamin Lee Whorf konstaterat att strukturskillnaderna i olika språk förorsakar det som han benämner lingvistisk relativitetsprincip. Grovt taget betyder detta att människor som använder språk med mycket olika grammatiker ser världen annorlunda dvs de är inte ekvivalenta som observerare om man jämför dem med varandra. Den här synvinkeln kallas för Sapir/Whorf-hypotes, eftersom Eduard Sapir, Whorfs lärare, stödde också detta antagande.

Sapir/Whorf-hypotesen är den uppfattning om förhållandet mellan språket och verkligheten som kanske blivit mest diskuterad bland lingvister på 1900-talet. Enligt Sapir/Whorf-hypotesen beror verklighetsuppfattningen alltså av språket och inte tvärtom. Människans förståelse av verkligheten anses vara relativ. Den måste hela tiden ses i relation till det språk som hon kan. Eftersom språks strukturer skiljer sig åt skulle detta betyda att olika människor upplever verkligheten på olika sätt därför att de har lärt sig och talar olika språk. Om man dessutom är av den åsikt att skillnaderna mellan olika språk är många och djupgående, är följden att människorna med olika språk måste antas "leva i olika världar" (Linell 1984:57).

Man kan urskilja två olika tolkningar av Sapir/Whorf-hypotesen: den starka tolkningen och den svaga tolkningen. Enligt den starka tolkningen bestämmer det enskilda språket, som man lärt sig eftersom man lever i ett visst samhälle, människans tänkande och uppfattning av verkligheten. Den här starka tolkningen innebär alltså att språket bestämmer vad vi överhuvudtaget kan tänka. Man kan alltså påstå att vi inte kan gå utanför vårt eget språk dvs vi är "fångar" i språket (Linell 1984:57).

Den svaga tolkningen stämmer bättre med fakta. Enligt den här tolkningen det enskilda språket, som människan lärt sig, påverkar och delvis styr människans tänkande och verklighetsuppfattning. Enligt den här versionen av Sapir/Whorf-hypotesen kan man påstå att språket ofta påverkar hur man brukar tänka. I alla fall kan vi, åtminstone i viss mån, frigöra oss från språket när vi tänker (Linell 1984:57).

Sapir/Whorf-hypotesen har tillämpats framför allt på ordförrådets uppbyggnad. Man har till exempel påpekat att många språk eller språkvarianter saknar vissa typer av termer som finns i andra språk. Enligt den språkliga relativitetsteorin kan man säga att man inte kan tänka i sådana begrepp som saknar uttryck (termer). I

allmänhet är det fråga om frånvaron av två typer av termer man har pekat på. För det första kan man ta upp frånvaron av termer för specifika referenttyper. Många språk saknar termer för funktioner, organisationer och sådant som den teknologiska kulturen frambragt (t ex *laserstråle*, *marginalskatt* osv). För det andra kan man konstatera att i vissa språk saknas termer för vissa mycket generella begrepp. Några språk kan t ex ha ord för olika sorters frukter men sakna en allmän term för *frukt*. I vardagsspråket används nästan aldrig många allmänna termer. Sådana begrepp som till exempel *extremitet* och *ryggradsdjur* är närmast vetenskapliga (Linell 1984:59).

Enligt Linell (1984:62-63) bör man framhålla att anhängarna av Sapir/Whorf-hypotesen har ofta överdrivit omfattningen och vikten av olikheterna mellan olika språk. Ibland verkar det vara så att de vill ge intrycket att språk kan skilja sig åt i nästan obegränsad utsträckning och att talarnas verklighetsbilder därför kan vara mycket skilda. I varje fall liknar olika språk varandra i många avseenden. Alla naturliga språk tycks ha samma sorters funktioner, och deras uppbyggnad på språkets olika nivåer uppvisar många gemensamma drag. Ytterligare kan man konstatera att barn i olika språkkulturer genomgår mycket likartade semantiska utvecklingar dvs det finns primära likheter i barns sätt att senso-motoriskt utforska verkligheten och bygga upp sin verklighetsuppfattning.

Mellan olika språk finns alltså betydande likheter, och översättning mellan olika språk är därför trots allt inte omöjlig. Det finns naturligtvis också olikheter mellan olika språk. Olikheterna betyder t ex att även om översättning är möjlig, kan man i allmänhet inte punkt för punkt översätta texter från ett språk till ett annat. Det är mycket vanligt att ett visst ord i språket A saknar en direkt och exakt motsvarighet i språket B. Ofta måste ett ord i A översättas med en omskrivning med flera ord i B och tvärtom. Det är naturligt att detta leder till vissa skillnader mellan den ursprungliga texten och dess översättning (Linell 1984:63).

Enligt Ingo (1991:20-21) kan man säga att översättning är möjlig om man nöjer sig med att översättning betyder "överföring av information eller semantiskt innehåll från ett källspråk till ett målspråk". Ingo konstaterar också att den franske översättningsvetenskapsmannen Georges Mounin hat uttryckt saken mycket kort och träffande: översättning är i teorin omöjlig, men i praktiken relativt möjlig".

2.3 Översättningsvetenskap

Sorvali (1990:18) menar med översättningsvetenskap den vetenskapliga disciplin som arbetar med både översättning och tolkning. Den allmänna uppfattningen är att översättningsstudier innebär bara lingvistiska studier och man glömmer att också icke-lingvistiska frågor bör tas hänsyn till. Översättningen innebär alltså sådant som hör till det mänskliga beteendet. Att översätta betyder inte bara att man översätter från ett språk till ett annat dvs man överför ett innehåll och man översätter texter. Översättning är mänsklig verksamhet, även om maskiner kan utnyttjas vid något skede.

Enligt Sorvali (1990:18) hör översättningsvetenskapen intimt ihop med språkvetenskapen. Det finns alltså åtminstone två dikotomier som är gemensamma för språk- och översättningsvetenskapen. Båda kan indelas i teoretisk och tillämpad del. Inom båda branschen finns också synkron och diakron forskning. Forskningen måste vara autonom innan något kan kallas för vetenskap. Det har påståtts att översättningsvetenskapen inte är autonom i den bemärkelsen att den skulle ha egna forskningsmetoder. Alla språkvetenskapliga metoder är inte användbara för översättningsvetenskapen. Man bör alltså välja sådana metoder som är relevanta.

Också beteendevetenskaper behövs vid översättningsforskning. Man är intresserad av hur översättaren betar sig och översättaren måste kunna analysera de

beteendemönster som han stöter på i sina texter. Ytterligare måste en översättningsforskare vara något av en litteraturforskare och han måste vara intresserad också av det konstnärliga dvs speciellt av poesi och estetiska värden som hör till konst. Därför borde man i sådana fall tala om "översättningskonst, the art of translation, Übersetzungskonst". Också språkvårdsfrågor skall studeras inom ramen för översättningvetenskap (Sorvali 1990:18-19).

3 EKVIVALENS

3.1 Begreppet ekvivalens samt adekvathet och olika översättningstyper

Med begreppet ekvivalens syftas på relationen mellan källspråkstexten och målspråkstexten. Termen har använts i varierande betydelse och den har inte alltid definierats. Reiss och Vermeer (1986:75) säger att ekvivalens kan i översättningsundersökning beskrivas så att å ena sidan betyder den förhållandet mellan textparets enskilda språkliga tecken och å andra sidan förhållandet mellan texthelheterna. Ekvivalens mellan textparets enskilda element behöver inte än betyda att man har nått textekvivalensen. Samma gäller också tvärtom: textekvivalensen garanterar inte ekvivalens mellan textsegmenterna och textelementen. Textekvivalensen är mer än textens språkdräkt och innebär också kulturekvivalensen. När det gäller översättning betyder ekvivalens enligt Reiss och Vermeer (1986:76) förhållandet mellan källspråkstexten och målspråkstexten när de här texterna i sina kulturer fyller eller kan fylla samma kommunikativa uppgift på ett likvärdigt sätt.

Enligt Reiss och Vermeer är den centrala faktorn i all översättning översättningens funktion. Eftersom översättningarnas funktioner är så olika är också översättningsstrategierna mycket olika. Man kan alltså skilja mellan olika översättningstyper.

När en språkforskare forskar ännu okända språk kan han översätta ord för ord. Detta kallas också för en interlinearöversättning. Med hjälp av en ord för ord - översättning kan man betrakta och hänvisa till sådana strukturer som är typiska för ett visst språk. Den här översättningstypen har använts i läroböcker för språkundervisning ännu på 1900-talet. På det här sättet når man inte ekvivalens dvs översättningen är inte likvärdig med den ursprungliga texten (Reiss & Vermeer 1986:77).

En ordagrann översättning följer målspråkets syntax. Den här översättningstypen har använts i främmandespråkundervisning för att ta reda på hur bra studerandena behärskar ordförrådet, syntaxen och stilen i det främmande språket. Ytterligare har man med hjälp av den här översättningstypen försökt ta reda på hur bra studerandena kan behärska de här olika delområden på sitt modersmål (Reiss & Vermeer 1986:77).

En filologisk översättning har som uppgift att ge en målspråklig läsare information om hur en källspråklig producerare kommunicerar med sin läsare. Den filologiska översättningen är alltså adekvat men inte ekvivalent eftersom källspråkets naturlighet och språkbrukets äkthet fattas i den. Som idealöversättning däremot ses i dag ofta en kommunikativ översättning. I den kommunikativa översättningen förmedlas det källspråkliga informationsutbudet som ett imiterande informationsutbud med målspråkets medel (Reiss & Vermeer 1986:78).

När man betraktar textens karaktär ser man inte genast att det är fråga om en översättningstext. Den kommunikativa översättningsformen är populär eftersom internationellt sett behövs rikligt med sådana texter som behandlar ekonomi, politik och vetenskap. Bara från en sådan text som hör till den här översättningstypen kan förutsättas ekvivalens i förhållande till källspråket (Reiss & Vermeer 1986:78).

Reiss och Vermeer (1986:78) konstaterar att för en förnyande översättning är typiskt att översättaren måste skapa nya språkteen eftersom i den målspråkliga kulturen saknas helt och hållet begrepp, tankesätt och realia som behövs. Översättaren måste så att säga förnya texten framför allt när det är fråga om tekniska texter samt religiösa och filosofiska texter. En ekvivalent översättning är inte möjlig eftersom det i den målspråkliga kulturen inte finns bakgrundsinformation som finns i källspråkskulturen. Översättningen kan i detta fall inte ha samma funktion som den källspråkliga texten hade.

3.2 Skoposteori

Det centrala och den avgörande faktorn i all översättning är översättningens mål och syfte. Reiss och Vermeer (1986:55) säger att all översättning har ett skopos. Ordet *skopos* kommer från grekiskan och betyder mål, syfte eller funktion. Med handlingen strävar man alltid efter något mål. Det viktiga är framför allt i vilken avsikt man har skrivit översättningen.

Den högsta regeln i översättningsteorin är enligt Reiss och Vermeer (1986:58-59) skoposregeln: handlingen bestäms av sitt syfte. I översättningshandlingen ”helgar ändamålet medlen”. Översättningen också varierar allt efter sitt skopos. Målgruppen för sin del definierar skoposet starkt. Skoposet kan definieras endast om målgruppen är känd. Man kan inte säga om något skopos är meningsfullt för sådana mottagare som är okända.

Översättningens skopos kan alltså avvika från källspråkets skopos. Det kan finnas flera olika orsaker till detta. I princip är översättning en annorlunda produktionshändelse än när man producerar källspråket. Att bevara syftet ses ofta som något som är kännetecknande för översättningar. Man måste klargöra för att detta är en kulturspecifik regel men inte ett allmänt grundkrav för

översättningsteorin. Det kan också vara så att informationen erbjuds när sändaren tror sig veta att den innehåller något nytt för mottagaren. Det är möjligt att det här som är nytt och som intresserar mottagaren är ett förändrat skopos (Reiss & Vermeer 1986:59-60).

Översättning kan också ses som en kultur- och språktansfer. Olika kulturer och olika språk bildar sina egna system. I dessa system har varje del en egen betydelse. De här betydelseerna bestäms av deras ställning i förhållande till de andra delarna i samma system. Kort sagt är olika kulturer och språk individer och på grund av detta kan man säga att också texter är individer eftersom de består av kultur- och språkssystemens delar. När man då transfererar de här delarna till ett annat system förändras deras värden (Reiss & Vermeer 1986:60).

4 ÖVERSÄTTNINGSPROCESS OCH DESS SKEDEN

4.1 Översättningsprocess

Översättningsprocess är en central process inom översättningsvetenskapen och den har definierats på flera olika sätt. En del av forskarna (t.ex. Catford) ser översättningen som en enkelriktad process, där i den ena ändan befinner sig originaltexten och i den andra ändan av processen befinner sig översättningen. Några andra forskare däremot urskiljer flera skeden inom processen. Nida och Taber påstår att man kan skilja tre olika faser: analys (analysis), överföring (transfer) och bearbetning (restructuring). Processen har också definierats så att den poängterar den mänskliga faktorn i översättningen. Sorvali presenterar en sk problemsnurra som åskådliggör översättningsprocessen. Snurran indelas i fyra olika sektioner som var och en innehåller minst en person (författare, översättare, uppdragsgivare). Enligt Huhtala konstaterar Sorvali att processen omfattar en längre tidsperiod än bara den tid som själva överföringen av en text från ett språk

till ett annat tar. Till den här processen hör bl a översättarens erfarenheter och utbildning (Huhtala 1995:24).

Sorvali (1996:18) säger att många forskare har varit intresserade av översättningsprocessen. Begreppet process har i många sammanhang blivit oklar och den har definierats mycket trångt. Ofta har begreppet process betytt bara överföring av något slags information från originalspråket till målspråket. Det som ofta fattas är originaltexten och dess författare samt författare och hans funktion som en fungerande individ. När man beskriver översättningsprocessen kan man börja detta med en detaljerad beskrivning av de olika skedena. Översättningsprocessen kan på den allmänna nivån ses som en process som består av tre olika skeden. De här skedena är förprocessen, den egentliga översättningsprocessen och efterprocessen.

Sorvali (1996:19) säger att när man betraktar översättningsprocessen som helhet behöver man ett textmaterial och en översättare. De här två sakerna utgör utgångspunkten för undersökningen, och de måste från första början vara definierade. De centrala frågorna är: Vad händer mellan översättaren och materialet, hur betar sig översättaren före processen, under processen och efter processen och hurdana egenskaper borde han ha för att han skall klara sig med processen? Översättningsprocessen kan ses som en resultativ verksamhet. Det här betyder att översättaren måste behandla materialet så att som resultat av processen är det målspråkligt.

Sorvali (1996:19) påstår att översättningsprocessen har alltför ofta beskrivits som en enkelriktad linje från vänster till höger. På 1960-talet tog den amerikanske översättningsforskaren Nida upp den redan ovannämnda översättningsmodellen tillsammans med sin kollega Taber. Översättningsprocessen består alltså enligt dem av analys (analysis), överföring (transfer) och bearbetning (restructuring).

Deras uppfattning var något nytt i översättningsforskningen och den fick många anhängare.

Nidas och Tabers trestegsmodell har refererats och utnyttjats i många undersökningar under de senaste decennierna. Sorvali (1996:19) kritiserar modellen och påstår att den har också sina begränsningar som inte så ofta har tagits upp. Enligt henne är den för språkbunden. Enligt den här modellen börjar översättningen från analyskedet under vilket analyserar översättaren språkmaterialet.

Sorvali (1996:19) är av den åsikt att översättningen börjar redan mycket tidigare. Översättaren sätter sig in i många detaljer före den egentliga språkliga materialbehandlingen. I vidare perspektiv hör översättarens person och hans utveckling ända från barndom och skoltider till översättningsprocessen. Kunskaperna som är förknippade med dessa hör till översättningsprocessens första skede som kallas för förprocess. Det här skedet kan beskrivas ganska objektivt genom att intervjua översättaren. Man får information genom att ställa frågor som behandlar språkförhållandena under barndomen och skoltiden, föräldrarnas förhållande och attityder till olika språk, översättarens eget språk efter skoltiden, under studietiden och i arbetsmiljön samt hans språkbruk i allmänhet och hans språkkunskaper.

Med det egentliga översättningsskedet dvs processkedet menar Sorvali (1996:21) själva översättningen och textens överföring. Översättaren överför ett visst källspråkligt material (L a) till ett målspråk (L x). I forskningslitteratur beskriver man översättningsprocessen så att den börjar vanligtvis först i detta skede, även om den redan borde ha börjat mycket tidigare. Att man beskriver förprocessen är en förutsättning till processkedets beskrivning. Med hjälp av intervjuer får man veta vilka språk översättaren behärskar, hurdan hans översättarkompetens är och hurdana arbetserfarenheter han har på området. På grund av dessa kunskaper kan

man förutse hurdan resultatet dvs översättningen kommer att bli och hur översättaren klarar av sin uppgift.

4.2 Faktorer som påverkar översättningen

När man studerar vilka faktorer som påverkar översättningens utformning, måste man enligt Huhtala (1995:25-26) först studera vad som påverkar skapandet av den källspråkliga texten. Den källspråkliga texten skapas i ett visst land under en viss tid. Olika tider har olika stilideal och olika länder har olika kulturer och skrivtraditioner som syns i texten. Ytterligare skrivs texter naturligtvis för olika syften och för olika mottagargrupper. Detta förorsakar variation i texterna. Det kan vara också så att skribenten inte tänker på någon bestämd målgrupp när han skriver texten, men oftast vet han till exempel nog om texten kommer att läsas av barn eller av vuxna. Skribenten måste då ta hänsyn till de eventuella läsarnas kunskapsnivå. Förlaget eller någon annan uppdragsgivare har ofta också förväntningar och krav beträffande texten.

Skribentens kunskaper och erfarenheter i olika ämnen påverkar resultatet. Var och en har också sin egen idiolekt och sitt eget sätt att skriva. Personlighetens inverkan på stilen varierar från texttyp till texttyp dvs den är mindre i ex i lagtexter än i skönlitterära verk. Skribenten måste också välja bland olika textdrag de drag som passar för den aktuella texten. Texten skall skrivas på ett visst språk, ha ett visst innehåll samt vara informativ och underhållande (Huhtala 1995:25-26).

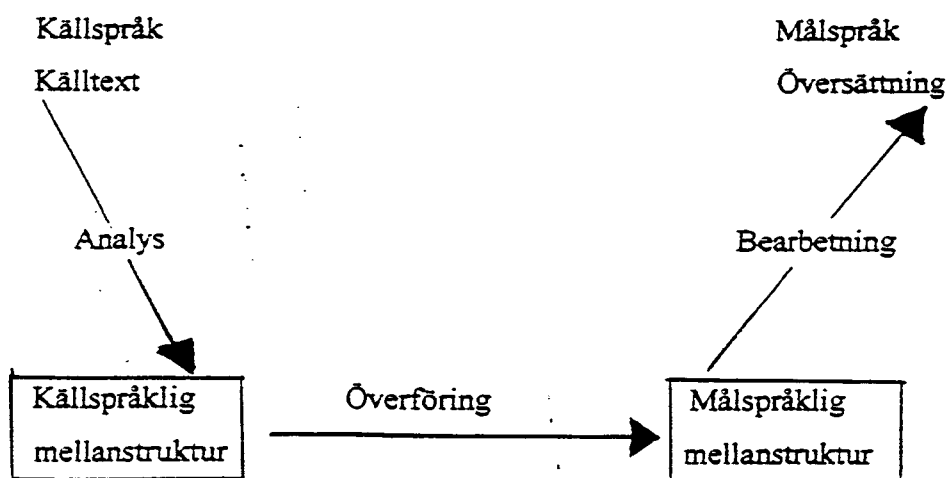
Den målspråkliga texten dvs översättningen, skapas av översättaren på grund av den källspråkliga texten. Översättaren befinner sig i en annorlunda situation än den person som har skrivit den källspråkliga texten. Målspråkstexten kan skrivas i ett annat land, kulturen och tiden samt mottagarna kan vara annorlunda. Ibland är

det möjligt att någon roman inte kan accepteras i sin ursprungsform om den innehåller sådana drag som inte är passande för målgruppen (Huhtala 1995:26).

Det ovan nämnda gäller till exempel översättningen av Pippi Långstrump till franska. Pippis galnaste upptåg har varit strukna från den franska översättningen som första gången utgavs 1962. Först 1993 var förlaget i Frankrike färdigt för att publicera också Pippis galnaste upptåg. Också tidpunkten när översättningen görs kan inverka på översättningen. 1992 fick vi i Finland den nya bibelöversättningen. Man kan påstå att Bibeln översatts på ett annat sätt därför att översättarna hade mycket mer språkvetenskaplig och arkeologisk information än de tidigare översättarna (Huhtala 1995:26).

4.3 De olika skedena i översättningsprocessen

Enligt Ingo (1991:92) kan översättningsprocessen indelas i tre skeden. De här skedena är analys, överföring och bearbetning. Av dessa tre skeden är överföringen det mest förborgade och svåraste att undersöka. Det som händer i översättarens hjärna, när han överför information från ett språkssystem till ett annat, kan inte beskrivas. Därför beskriver några forskare översättningsprocessen som ett skeende som består av två skeden: analysskede och syntesskede. Överföringsskedets betydelse för all översättning är mycket väsentlig och därför bör det anses som ett självständigt skede i översättningsprocessen. Grafiskt kan översättningsprocessen åskådliggöras såsom i figur 1 på följande sida.

Figur 1. Översättningsprocessen i tre skeden: analys, överföring och bearbetning (Ingo 1991:92).

Om man tänker på de här tre skedena, måste man framhålla att de här arbetsskedena inte är så klart avgränsade och fristående från varandra i själva översättningsarbetet. Det enda arbetsskedet som i den konkreta översättningssituationen behandlar hela texten är grovt taget textanalysen. I allmänhet berör analys, överföring och bearbetning kortare textavsnitt åt gången, vanligtvis meningar och satser. Man kan alltså säga att analys, överföring och bearbetning följer kronologiskt på varandra men i varje fall mycket flytande. Översättningsprocessens olika skeden sammanhänger med varandra i praktiken. Analys, överföring och bearbetning växlar sinsemellan inom ramen för det textavsnitt som skall översättas. Hos erfarna översättare sammansmälter analys, överföring och bearbetning så att de bildar en integrerad process, där det inte är möjligt att särskilja de olika skedena. Det viktigaste är att inget av dessa skeden utelämnas utan att de alla tas tillräckligt hänsyn till (Ingo 1991:92-93).

Det som händer under olika skeden i översättningsprocessen kan man kort beskriva på följande sätt: I analyskedet analyserar översättaren källspråkets

struktur ordentligt speciellt beträffande grammatik, semantik och stil. I överföringsskedet överför översättaren den källspråkliga texten till målspråket. I det sista skedet dvs i bearbetningsskedet omstrukturerar översättaren materialet så att det slutgiltiga budskapet kan förstås på målspråket (Sorvali 1983:55-61).

4.3.1 Analysskede

I analyskedet skapar översättaren grunden för översättningen genom att noggrant analysera originaltexten. En grundlig analys hjälper att i överföringsskedet hitta semantiskt exakta betydelsemotsvarigheter. Analysen hjälper översättaren också i bearbetningsskedet, där man måste hitta den rätta stilformen. För att analyskedet skall bli tillräckligt grundligt måste det ha åtminstone följande fem delområden: förberedande textanalys, grammatikalisk analys, semantisk analys, stilanalys och pragmatisk analys (Ingo 1991:93-94).

4.3.1.1 Förberedande textanalys

En noggrann genomläsning av den källspråkliga texten underlättar den egentliga analysen och förorsakar att texten tycks vara bekant under själva översättningsarbetet. I samband med olika översättningsövningar och översättningsprov har det kommit fram att eleverna klarar av uppgiften mycket bättre om de läser igenom texten ordentligt flera gånger och först därefter börjar översätta. Översättaren kan i detta sammanhang jämföras med en kameleont. Han måste förändra sig och "smälta in i originaltextens atmosfär". Han får inte bara hålla fast vid sitt eget uttryckssätt utan han måste anpassa sitt språkbruk till situationen. Läsaren förväntar sig nämligen att översättaren är originaltextens författare trogen, när det gäller både form och innehåll. Allt detta börjar med en noggrann genomläsning av originaltexten (Ingo 1991:94).

4.3.1.2 Grammatikalisk analys

Avsikten med den grammatikaliska analysen är att identifiera den källspråkliga textens konstituentier och klargöra deras förhållande till varandra. En förutsättning för ett noggrant översättningsarbete är att klargöra textens beståndsdelar med början från de minsta enheterna dvs morfemerna. Den grammatikaliska analysen betyder i den enklaste formen att man identifierar subjekt, predikat, objekt, attribut osv. På det här sättet får man reda på vilka konstituentier som bestämmer vad. En sådan här enkel metod hjälper översättaren att undvika en översättning, där den källspråkliga textens bestämmningar syftar på en fel huvudord i målspråket (Ingo 1991:95). Följande exempel av Ingo belyser detta närmare.

Han har säkert uppträtt. (satsbestämning)

Han har uppträtt säkert. (adverbial till 'uppträda')

När man översätter en originaltext med långa meningar och svår struktur, till exempel med många bisatsbestämningar, är arbetet lättare om man klarlägger ytstrukturen dylikt. Man kan t ex markera satserna så att de meningselement som hör samman får samma indragning i marginalen. En sådan analys som grundar sig bara på traditionell satsanalys är dock inte alltid en tillräcklig grammatikalisk analys. Den generativa grammatiken har nämligen visat att språken avviker allra mest från varandra just när det är fråga om ytstrukturen. Ju närmare språkens djupstruktur man kommer desto klarare blir språkens strukturella likheter (Ingo 1991:95-96).

Enligt den generativa grammatiksynen föds ytstrukturen ur djupstrukturen genom språkspecifika transformationsregler. Den grammatikaliska analysen måste därför fungera på omvänt sätt. Originaltexten och dess beståndsdelar måste alltså transformeras tillbaka (backtransformering) till kärnsatsnivån eller i alla fall närmare djupstrukturen. På det här sättet kommer översättaren till ett skede där

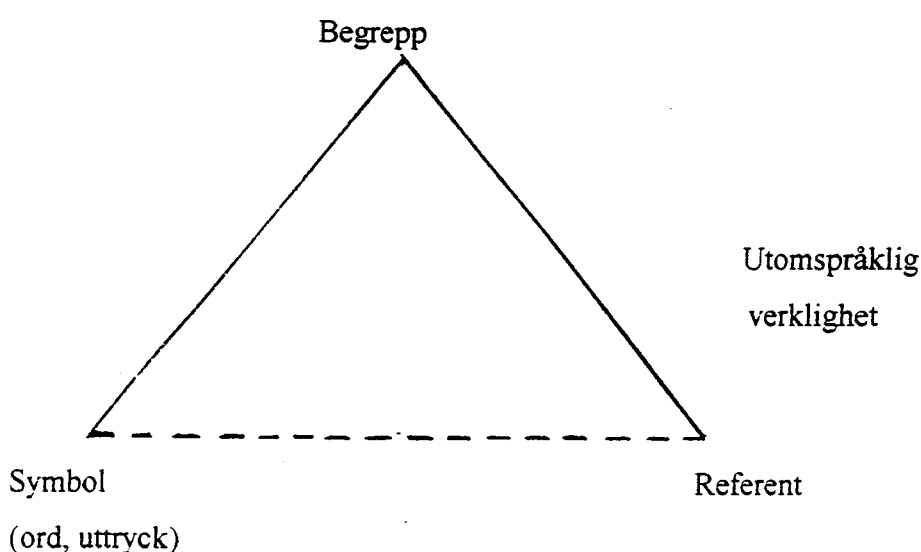
källspråket och målspråket är strukturellt betydligt närmare varandra. En kärnsats är i den generativa grammatiken en elementär sats, som kan härledas med hjälp av enkla frasstrukturregler och ur vilken alla övriga satstyper kan bildas med hjälp av transformerings- eller omskrivningsregler. Att upplösa originaltexten i kärnsatser genom att tillämpa transformationsregler i omvänd riktning ger översättaren det språkliga material som han behöver i en enkel och så grammatikaliskt riktig form som möjligt (Nida 1975: 80-84; Ingo 1991:96-97).

Ingo säger (1991:113-114) också att en väsentlig del av den grammatikaliska analysen är det arbetsskede då man noggrant klarlägger hur de ursprungliga kärnsatserna kopplats med varandra i originaltexten. Med koppling menas sådana olika signaler i språket, med vilkas hjälp mottagaren görs uppmärksam på predikationernas inbördes betydelseförhållanden samt de lineariserings- och grupperingsoperationer, som utförts i enlighet med textstrategin. Koppling är i detta sammanhang inte liktydigt med den traditionella grammatikens konnektorer, konnektiver och konjunktioner.

Koppling innebär också andra tecken på t ex samordning, underordning och inbäddning och ytterligare de kongruensfenomen, som hör samman med användningen av verbens modus och tempus. Modus och tempus inverkar på hur texten uttrycker tempusförhållanden och kohesion såväl inom som mellan meningar. Hit hör också de olika sätten att signalera syftningsrelationer mellan delar av satser och meningar samt användningen av sådana textdelar som inte ökar textens basinformation utan endast förklarar textens sammansättning och disposition. Predikationernas eller kärnsatsernas inbördes kopplingar bör motsvara utgångstextens kopplingar åtminstone semantiskt. Annars blir översättningens information förvrängd. I kopplingsanalysen bör man därför fästa uppmärksamhet vid både formella och semantiska faktorer (Ingo 1991:113-114).

4.3.1.3 Semantisk analys

Översättaren måste också klarlägga textens betydelsekomponenter ordentligt. Först efter en grundlig semantisk analys vet översättaren hurdana översättningsmotsvarigheter han borde välja. Som utgångspunkt för granskningen av ords betydelse kan man ha Ogdens och Richards semantiska triangel.

Figur 2. Den semantiska triangeln (Ingo 1991: 122).

Ordens betydelse brukar indelas i denotation (grundbetydelse) och konnotation (associationsinnehåll). Översättaren måste ta hänsyn till båda av de här elementen. Ordet symboliserar det begrepp som finns på tankenivån, och som i sin tur refererar till en utomspråklig referent. I figur 2 ovan visar den streckade linjen som förenar ord och referent att det här endast är fråga om en konventionell relation. Den semantiska analysen uppdelas därför i en separat granskning av denotation och konnotation. Eftersom förhållandet mellan ord och referent är

konventionellt, är segmenteringen av erfarenheter och den omgivande världen i språkliga symboler eller ord mycket olika i olika språk (Ingo 1991:122-123).

När det är fråga om lexikalisering av vår erfarenhetsvärld, har det kunnats konstatera färre skillnader mellan olika språk, när det gäller konkreta föremål och deras benämningar. Detta beror på att i sådana här fall berör lexikaliseringen klart avgränsade föremål och varelser och på att klassificeringen sker direkt utgående från sinnesförmimmelsen. Bland abstrakta är de fenomen som skall klassificeras inte längre lika exakt avgränsade. Klassificeringen utgår i sådana här fall från de subjektiva föreställningar som ett visst folk har om olika fenomen och deras egenskaper. Till exempel i svenskan används verbet *tvätta* för att uttrycka rengöring av bl a ansikte, händer och fötter. Svenskan uttrycker då att funktionen i fråga är densamma i alla de olika fallen. Det finns också sådana språk i vilka används olika verb för tvättande av olika kroppsdelar (Ingo 1991:123).

Vissa livsområden och sakförhållanden är mer centrala i ett språk än i ett annat, eftersom människornas livsmiljö och utkomst är olika. Ordförrådet som berör ett sådant centralt område blir mycket rikt och nyanserat, eftersom människornas sakkännedom är god. De aktuella betydelsefälten får alltså en hög lexikaliseringsgrad. Till exempel i eskimåspråken finns det rikligt med ord som syftar på snö och dess olika förekomstformer (Ingo 1991:123-124).

Utöver sin grundbetydelse har många ord ett känslovärde. Detta betyder att ord väcker antingen positiva eller negativa känsloreaktioner hos oss. Konnotationerna hör framför allt till ord eller idiom, ibland också till intonationen eller hela framställningssättet, närmast i så fall till stilen. Samma referent kan på språklig nivå ha flera ordmotsvarigheter. De associationer som ett ord väcker kan vara mycket individuella. Om någonting har förorsakat någon obehagliga upplevelser, kan även motsvarande ord väcka obehagliga associationer. Både med hänsyn till språkssystemet och till översättaren är det viktigast att känna till de känslovärden

som är gemensamma för en vidare krets av språkbrukare, eftersom översättaren bör ta hänsyn till dessa konnotationer, när han söker översättningsmotsvarigheter (Ingo 1991:143-144).

4.3.1.4 Stilanalys

I den moderna översättningsvetenskapen betonas framför allt ett riktigt överförande av betydelsen från ett språk till ett annat. Det är inte heller betydelselöst om stilen bevaras eller inte även om det inte är en så central uppgift som tidigare. Varje översättare måste på ett konsekvent sätt ta hänsyn till textens stil. När de stilistiska kraven strider mot kraven på klarhet, bör oftast de krav som betydelsen ställer anses viktigare än stilistiska synpunkter. Översättaren måste också lägga märke till att formens och stilens betydelse kan variera ganska mycket beroende på originaltexten. Författarens val beträffande stilen påverkas framför allt av textens syfte, funktion och brukssituation. Grovt taget kan man säga att man måste välja mellan skönlitterär stil och sakstil (Ingo 1991:151-152).

Översättarens första uppgift vid stilanalysen är att för sig själv klargöra till vilken huvudstil och underart den aktuella texten hör. Därefter bör han ta reda på vilka stilmedel författaren har använt, när han förverkligat olika stilar. Stildragen kan visa sig på många sätt och många nivåer. Olika stilvärden kan inrymmas i intonation, rättskrivning, användning av skiljetecken, typografiska lösningar, morfologiska och syntaktiska fenomen, ordvalsfrågor, textstrukturering och val av innehåll (Ingo 1991:155).

Ingo konstaterar (1991:156-158) att ordvalet är framför allt i formfattiga analytiska språk kanske det allra viktigaste stilmedlet som står till buds. Ordvalet är en viktig faktor för översättaren, när det gäller att bevara stilen. Förutsättningarna för att lyckas kan kort sammanfattas i ordet konsekvens. När

översättaren med hjälp av stilanalysen har definierat stilen hos en text eller ett textavsnitt, bör han som översättningsmotsvarigheter konsekvent välja sådana ord och översättningslösningar som representerar just denna stil.

4.3.1.5 Pragmatisk analys

Som tidigare har redan konstaterats uppstår översättningen alltid på grund av någon text och varje text har något syfte varför det skrivits. Skribenten måste ta hänsyn till läsaren och målgruppen. Texten styrs av den ifrågavarande kulturen och den kulturella traditionen. Texten uppstår i den källspråkliga kulturen vilket också sätter prägeln på texten. Kultur och språk lever i en viss tid och plats (L1-kultur). Problem kan uppstå om L1-text och L2-text med tanke på tidaxeln ligger långt från varandra (Reiss & Vermeer 1986:17-23).

Den pragmatiska analysen strävar efter att garantera att översättningen kommer att fungera i kommunikationssituationen i den nya språk- och kulturmiljön. Översättaren måste alltså tänka på och utjämna dels språkligt-konventionella skillnader av både strukturell och semantisk natur, dels skillnader i kultur och bildning. Vid all översättning är textens funktion (grundfunktionerna: informativ/expressiv/imperativ) viktig. Översättaren bör klargöra för sig själv vilken funktion varje enskilt textavsnitt har i ursprungstexten. Ytterligare måste han välja sin översättningsmotsvarighet i enlighet med den här funktionen (Ingo 1991:158-160).

När texten översätts sker det alltid större eller mindre förändringar. I vanliga fall befinner sig textens nya mottagare mycket längre bort från ursprungstextens kultur och tillkomsttid. Ursprungstextens bakomliggande kultur och den praxis som återspeglar sig i språket, kan skilja sig från översättningens dito. Ju mer de fjärrar sig från varandra, desto sannolikare är det att översättaren kommer att

modifiera budskapet, t ex genom att skapa nya termer och ord, använda omskrivningar, förklaringar och tillägg (Ingo 1991:159).

Översättaren bör noggrant klargöra för sig själv vilken funktion varje enskilt textavsnitt har i ursprungstexten och han bör välja sin översättningsmotsvarighet i enlighet med denna funktion. När det är fråga om den informativa funktionen riktas uppmärksamheten härvid på ordens denotation och beträffande den expressiva funktionen på ordens konnotation och på sådant som har att göra med talarens/författarens eventuella subjektiva synsätt (Ingo 1991:160).

Ingo (1991:164) är också av den åsikt att i den pragmatiska analysen ingår som en viktig del t ex identifiering av bildspråk och idiomatiska och sk stelnade uttryck och fraser. De bör inte översättas med endast semantiska motsvarigheter utan de förutsätter användning av pragmatiska motsvarigheter.

4.3.2 Överföringsskede

Överföringen är det mest svårgripbara skedet i hela översättningsprocessen. Man kan egentligen inte beskriva det som sker i översättarens hjärna i överföringsskedet. I alla fall överförs i överföringsskedet det analyserade textmaterialet till målspråket. Överföringen sker i översättarens hjärna men skriven text uppkommer vanligen först i bearbetningsskedet. Överföringen sker på kärnsatsnivån eller på en mellanstrukturnivå. En överföring på mellanstrukturnivå innebär åtminstone två ganska betydande fördelar jämfört med överföring på ytstrukturnivå. Språken liknar nämligen varandra mera på djupare nivåer än på ytan och relationerna mellan konstituenterna i källtexten är enklare och klarare. Resultatet av överföringen är semantiskt exakt men om man tänker på formen saknas den slutgiltiga formen och finslipningen. Det är alltså fråga om

råöversättningar som fungerar som en utgångspunkt för bearbetningsskedet (Ingo 1991:165-166).

I överföringsskedet överförs alltså den analyserade L1-versionen till L2. Catford (1965:73 ff.) kallar förändringar i L2-strukturen för översättningsbyten. Ingo (1991:185) säger att i överföringsskedet kan översättaren stöta på några språkliga specialfall som kräver speciell uppmärksamhet.

När det gäller finska och svenska är finskan ett syntetiskt språk och svenskan ett analytiskt språk. Finskan är ändå inte nödvändigtvis alltid mer syntetisk i sina översättningsmotsvarigheter. Vid översättning från svenska till finska bör översättaren ta hänsyn speciellt till svenskans sammansatta verb, eftersom i finskan används få sammansatta verb. I svenskan används också rikligt med sammansatta adjektiv. När man översätter sådana här uttryck till finska är man ofta tvungen att använda mer analytiska uttryck. Vid översättning från finska till svenska är problemet likväl vanligen det motsatta. Finskans sammansatta substantiv måste i svenskan ersättas med mer analytiska uttryck (Ingo 1991:187-188).

4.3.3 Bearbetningsskede

I bearbetningsskedet får översättningen sin slutgiltiga form. En semantiskt noggrann råkopia bearbetas till en idiomatisk L2-text. Det viktigaste målet för översättaren är ett korrekt förmedlande av textens innehåll. Kravet på den formella motsvarigheten är inte längre så centralt som det tidigare har varit (Ingo 1991:216).

Ingo (1991:225) och Sorvali (1983:14) betonar att speciellt under äldre tider har man vid översättning eftersträvat en formell motsvarighet mellan källtext och

översättning. Man fungerar alltså på källspråkets villkor. Detta betyder att man försöker bibehålla de grammatiska kategorierna i utgångstexten dvs verb motsvaras av verb, substantiv av substantiv osv. När det är fråga om formell motsvarighet måste man använda också skiljetecken på exakt samma sätt som i förlagan och följa dess meningsindelning.

En översättning som strävar efter dynamisk motsvarighet fungerar mera på målspråkets villkor. Den tar hänsyn till mottagarnas reaktioner. Det här betyder att översättningen bör ha samma effekt som den källspråkliga originaltexten. Naturligtvis bör mottagaren uppleva språket som sitt eget idiomatiska modersmål och inte som något som är översatt (Ingo 1991:225).

Översättningen bör alltså ha lika bra kvalitet som originaltexten. I fall analyskedet är ordentligt gjort vållar i bearbetningskedet inga större problem. I bearbetningskedet ska översättaren försöka frigöra sig från källspråkets normer och skapa idiomatiska målspråkliga uttryck dvs genuin målspråklig text. Mottot är alltså: så exakt som möjligt, men så fritt som nöden kräver (Ingo 1991:225).

5 ÖVERSÄTTNING SOM SPRÅKUNDERVISNINGSMETOD

5.1 Översättningens roll i språkundervisningen

Huhtala (1995:150) säger att översättning har en lång tradition i språkundervisningen. Tingbjörn (1994:261) i sin tur konstaterar att metoden att använda översättning i undervisning i moderna språk är nedärvd från undervisningen i de klassiska språken.

Översättning har använts som inlärnings- och kontrollmetod i den s k grammatik/översättningsmetoden. Ord lärdes in utan att ta hänsyn till frekvenserna i text och

tal. Det centrala och viktigaste i valet av texter var att få vissa grammatiska fenomen belysta. Den grammatiska regeln var alltså utgångspunkten och exemplen var illustrationer av denna. Språkbehärsknigen mätades genom översättning från och till inlärningsspråket. Direkt överföring från ett språk till ett annat betraktades som fullt möjligt och översättningens principiella möjlighet ifrågasattes aldrig. Så tidigt som i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet växte stark kritik mot den här metoden. Framför allt efter andra världskriget lanserades nya metoder, som förkastade den traditionella grammatik- och översättningsinriktade språkundervisningen. Det har funnits tider då översättning har setts som en naturlig och självklar del av undervisningen, men också tider då översättning varit så gott som bannlyst i skolundervisningen (Huhtala 1995:150).

Huhtala (1995:150) konstaterar att under de senaste tiderna har man börjat inse översättningens värde på nytt. Däremot har lärarna och läroboksförfattarna inte fullt förstått översättningens natur. Därför anses översättningen åtminstone i viss mån fortfarande vara en föråldrad undervisningsmetod som fördärvar elevernas fantasi. Översättningsuppgifterna bedrivs i stor utsträckning enligt den traditionella metoden, dvs ord-för-ord eller det krävs ordagrann översättning både när det gäller form och innehåll.

I dagens läroböcker i svenska som främmande språk avsedda för grundskolan och gymnasiet förekommer olika slags översättningsuppgifter. Ett område där läroboksförfattarna har använt översättning är i samband med inläringen av olika grammatiska fenomen, t ex starka verb eller personliga pronomen. I sådana här uppgifter översätter eleverna enstaka meningar, som inte har någon förbindelse med varandra, men som innehåller det grammatiska problem som eleverna bör lära sig. Översättning används också som hjälpmedel vid ordkunskapskontroll. Bland annat följande typer av översättningsuppgifter kan urskiljas: Övningen bildar en sammanhängande text där några ord, vilkas motsvarigheter getts på finska, utelämnats. Det kan också finnas sådana meningar på finska som eleverna

bör översätta till svenska. Meningarna kan bilda en kort berättelse eller en dialog, som innehåller sådana ord eller fraser som förekommer i det lässtycke som hör samman med övningarna. Meningarna är vanligtvis numrerade och ordnade på så sätt att det finns en mellanrad efter varje mening, där det väntas att eleven skriver ner översättningen. Som följd av detta händer ofta så att eleven troligen inte läser igenom hela texten utan börjar genast översätta eller att han inte vid översättning av en mening funderar på vad han skrivit tidigare. Det förutsätts alltså att eleven håller sig inom ramen för en mening och inte exempelvis bryter meningsgränserna (Huhtala 1995:150-151).

Huhtala (1995:151) hävdar starkt att kontexten spelar en avgörande roll vid översättning. Det är omöjligt att kunna analysera vad översättarna har gjort utan kontexten. Därmed är översättning utan hänsyn till kontext på samma sätt en omöjlighet. Det faktum att skolböckerna innehåller översättningsövningar där eleverna översätter meningar eller dylikt utan kontext innebär en orättvisa mot översättning som metod. En sådan övning ger nämligen ingen möjlighet att fundera på relationerna mellan ord och konstruktioner. Däremot bör eleverna börja sitt arbete på textnivå och betrakta texten som en överordnad enhet och därefter studera de mindre enheterna men alltid i förhållande till texten som helhet.

Dagens språkundervisning poängterar vikten av kommunikativ kompetens. Åtminstone fyra olika komponenter hör till denna kompetens: grammatisk kompetens, sociolingvistisk kompetens, diskurskompetens och strategisk kompetens. Grammatisk kompetens innebär kunskaper och färdigheter i syntax, morfologi, ordbildning osv. Med sociolingvistisk kompetens menas förmågan att använda språket på ett adekvat sätt i olika sociala sammanhang. Språkbrukaren bör förstå vad som kan sägas till vem och hur i en viss situation. Diskurskompetens i sin tur betyder förmågan att använda språket i sammanhängande tal och skrift. Med detta menas att man kan på rätt sätt inleda

och avsluta text, korrekt använda de uttryck som markerar någons inställning till ett aktuellt tema. Strategisk kompetens innebär att språkbrukaren behärskar olika strategier för att förhindra att kommunikation misslyckas på grund av språkliga brister, trötthet och annat som kan störa kommunikationen. Språkbrukaren bör utveckla någon strategi för att t ex kunna omskriva om han inte kan komma på något ord osv (Huhtala 1995:151-152).

Huhtala (1995:152) säger att alla de här ovannämnda komponenter kan mätas och läras ut med hjälp av översättning. Med hjälp av översättningsuppgifter lär eleverna sig att iakttaga olika grammatiska fenomen (grammatisk kompetens). Om översättningstexterna är rätt valda, innehåller de även sådana drag där de tre övriga komponenterna tas hänsyn till. Om eleverna får översätta olika slags texter, t ex brev, annonser och bruksanvisningar, kommer det fram drag som är speciella för målspråkets kultur. Snell-Hornby (1988:39) konstaterar att tidigare var det ju så att översättning skedde mellan språk, men i dag mellan kulturer.

Särskilt när det gäller de tre sista komponentområdena bör översättningsuppgifterna vara av annan typ än de flesta uppgifterna i dag är. Texten bör bilda en sammanhängande helhet som har en kommunikativ uppgift. När man översätter kommunicerar man. Kommunikationen innebär ett samspel mellan två eller flera deltagare. Att det också är fråga om utbyte av innehåll bör beaktas vid bearbetning av översättningsuppgifter. Detta innebär att övningarna bör likna autentiska och realistiska kommunikativa situationer (Mussalo 1987:7).

Snell-Hornby (1988:69) säger att en text inte bara är ett lingvistiskt fenomen utan dess kommunikativ funktion måste också tas hänsyn till. Att man översätter texten för någon som vill veta exempelvis vad en bruksanvisning eller en tidningsartikel innehåller, liknar de situationer i det verkliga livet som eleven kommer att ställas inför.

Huhtala (1995:152) konstaterar att på grund av brister i läroböcker har lärarna ett stort ansvar när de ger översättningsuppgifter åt eleverna. Därför bör lärarna få rätt information om vad översättning egentligen går ut på.

Det behövs mera forskning på området och forskningsresultaten bör också tas upp. Den traditionella metoden är en bekväm metod för läraren och denne känner sig ohotad så länge han håller sig till dagens text (Tingbjörn 1994:265).

De redan verksamma lärarna och de blivande lärarna behöver information eftersom översättning kan användas som en testningsmetod i studentexamen i främmande språk/i det andra inhemska språket. Därtill anser eleverna själva att de behöver översättning, och att översättning är en nyttig metod. De brister som tyvärr fortfarande förekommer i skolundervisningen angående översättning lever kvar hos studenterna vid fortsatta studier. Därför är det viktigt att rätt information om översättningens natur sprids till studenter som är blivande lärare eller översättare (Huhtala 1995:152-153).

Översättningens didaktik innebär frågor som angår undervisning i översättning och tolkning på olika nivåer. Det kan vara fråga om enkla övningar på elementärnivå eller avancerade kurser i samband med utbildning av översättare och tolkar på universitetsnivå. Man måste dock göra en klar skillnad mellan de olika typerna av undervisning: att använda översättning som metod vid undervisning i främmande språk är en helt annan sak än att undervisa i översättning för blivande översättare. I det senare fallet är översättningen undervisningsobjekt, -material och -metod (Sorvali 1990:186).

Ingo (1991:59 ff.) har tagit fram fördelar beträffande översättning som språkundervisningsmetod. Han påstår att översättning som undervisningsmetod kan väcka elevernas intresse för en kontrastiv jämförelse av de språk som används i undervisning (t ex finska och svenska). Översättning också utökar och aktiverar

elevernas ordförråd eftersom den tvingar eleverna att lära sig nya ord och använda sådana ord som de inte annars hade kommit att använda.

Översättning anses också vara en undervisningsform som är mycket lätt att förverkliga. Eleven får arbeta med färdigt material och får också färdiga tankar med vilka han kan börja. Vid uppsatsskrivning och samtalsövningar föreligger en risk att eleverna använder bara sitt eget mikrospråk. I praktiken är det förstås nyttigt och ibland till och med nödvändigt att kunna konsten att översätta speciellt i två- och flerspråkiga land (Ingo 1991:59-60).

Sorvali och Heikkinen (1993:7) säger att även om den egentliga översättarutbildningen hör till översättarinstituternas utbildningsprogram behövs översättningskunskaper i alla fall. Översättningsundersökning utförs på institutionerna för främmande språk vid olika universitet. Blivande lärare behöver aktuell information om översättning och också praktiska översättningsövningar och översättningsundervisningen baserar sig på undersökning.

Vid sidan av lärarutbildningen kan studerandena välja också det s k språkforskningsalternativet dvs de kan studera filologi. Översättning spelar en stor roll också i detta fall eftersom många är villiga att arbeta som översättare antingen på heltid eller de vill ha översättningsarbetet som bisyssla. Därför borde just institutionerna för språk vid olika universitet satsa på översättandets teori och praktik. Efter studietiden kommer studerandena nämligen ofta att söka ett sådant arbete, där det behövs kunskaper om översättandets teori och praktik (Sorvali 1993:7).

5.2 Kritik och förbättringsförslag beträffande översättningsundervisning

Sorvali (1990:186) säger att både när det är fråga om skolundervisning och undervisning på universitetsnivå har översättning använts som

undervisningsmetod. Vid universitet har översättning traditionellt hört till de obligatoriska kurserna i färdighetsundervisningen i främmande språk. Den traditionella översättningsmetodikerna har därvid utnyttjats i de flesta fall. Detta innebär att en text som skall översättas delas ut med lärarens direktiv "Översätt" och därefter granskas språket i översättningen. Strängt taget är det i detta fall inte fråga om översättningsundervisning utan språkgranskning som inte är självändamålet vid översättning. Det här undervisningssättet är orsaken till att översättning som undervisningsmetod har fått ett dåligt rykte. Det har till stor del gällt endast grammatik- och språkriktighetsövningar, då det borde ha gällt översättning av text, inte av enskilda ord, och överföring av ett innehåll, inte av enskilda uttryck. Att de enskilda orden byts ut mot "motsvarande" ord i målspråket var länge en dominerande princip i synnerhet i skolundervisningen. Man missuppfattade översättningens karaktär och missbrukade översättning". Att den gamla skolan översatte på detta sätt berodde till stor del på att man dåför tiden knappast hade annan kännedom om översättning och översättande. Ursprungligen var det den gamla latinskolan som givit sina impulser till denna metodik.

Sorvali och Heikkinen (1993:8) kritiserar vidare översättningsundervisning vid universitet ganska starkt. Ofta har det varit så att studerandena inte har fått en riktig bild beträffande översättning och dess karaktär dvs de har inte lärt sig att översätta på ett sådant sätt som leder till ett bra resultat. Vanligtvis är det så att studerandena "utför" en viss mängd av texter. En viss mängd av dessa översättningar under terminen måste vara godkända för att studeranden kan delta i ett sk översättningsprov och på grund av detta prov får han ett vitsord. Översättningsövningarna och -proven bedöms huvudsakligen på grund av språkriktighet. Språkfel har en central del i bedömningen. Översättningsundervisningen på institutionerna för främmande språk borde kort sagt förbättras och i framtiden borde man satsa på den mer än tidigare.

Studerandena måste veta vad översättning är och hur den sker. De bör också känna till översättandets egentliga karaktär och de måste kunna översätta texter från det ifrågavarande språket till deras modersmål och tvärtom. Just översättningar från ett främmande språk till studerandenas modersmål har varit på bakgrunden och på vissa institutioner har de inte alls hört till undervisningen. Det är ytterst viktigt att studerandena får och måste översätta texter från ett främmande språk till modersmålet. Alla de här målen kan nås med en mångsidig undervisning som innehåller både översättandets teori och praktik. Bara genom att förena de här båda med varandra kan man ge studerandena en realistisk bild om översättning (Sorvali & Heikkinen 1993:8).

Lärarens roll är viktig. Han måste vara aktiv och söka olika slags texter dvs stilen och svårighetsgraden i texterna borde vara varierande. Som material kan användas också översättningar som är översatta av andra personer: som utgångspunkt kan man ha sådana texter som har en bra kvalitet och som har översatts av en yrkeskunnig översättare. De egna översättningarna kan jämföras med andras prestationer. När texterna behandlas får detta inte bara betyda att man betraktar språket. Som utgångspunkt i översättningsövningarna kan man ta en omfattande och översättningsvetenskaplig synpunkt beträffande översättningsobjekt. När man översätter använder man inte bara enskilda ord utan texter, till och med diskurser (Sorvali & Heikkinen 1993:9).

Att man fortfarande saknar färdigt utarbetat undervisningsmaterial på alla nivåer beträffande undervisning i översättning är ett faktum. Det lönar sig inte att ge ut samlingar av texter som skall översättas. Texterna förlorar nämligen sin aktualitet ganska snart. Lärarna borde välja rätta sortens texter med aktuellt intressant innehåll. Texterna bör vara skrivna på naturligt språk. De skall också vara autentiska och utgöra innehållsmässigt en helhet. Studenterna måste kunna erfara att de översätter hela texten, inte isolerade ord, uttryck eller konstruktioner (Sorvali 1990:189).

Hönig och Kussmaul (1982:133) säger att översättningsundervisningen måste i första hand vara avsedd för tillägandet av översättningskunskaper, inte för förmedling av språklig kompetens beträffande ett främmande språk. Texter som används i översättningsundervisning måste vara sådana att de i princip kan översättas dvs man måste kunna identifiera och beskriva en naturlig mottagarkrets för den översatta texten. Som övningstexter skall också användas sådana texter som klart och tydligt hör till en bestämd textsort. Sådana här texter är t ex fackspråkstexter, populärvetenskapliga texter, bruksanvisningar, underhållningslitteratur och intervjuer. Satirer och parodier som behandlar politiska, kulturella eller sociala missförhållanden är däremot inte lämpliga som undervisningstexter. I allmänhet finns det nämligen inte någon naturlig mottagarkrets för sådana här texter i målspråket. Speciellt sådana texter som redan står till buds i en tryckt form kan användas i undervisning.

Hönig och Kussmaul (1982:133-134) betonar att undervisning beträffande användningen av ordböcker och andra hjälpmedel måste vara en central del när det gäller översättningsövningar och -undervisning. När studerandenas prestationer (hemarbeten och prov) bedömas måste studerandena vara medvetna enligt vilka kriterier läraren bedömer prestationerna och vad som krävs för ett bra resultat. Ytterligare när studerandena får sina översättningstexter tillbaka och när de här texterna betraktas gemensamt, bör läraren betona att det inte finns en enda riktig och korrekt översättning. Därtill måste läraren redogöra för vad som krävs för att studerandenas prestationer är godkända.

Sorvali och Heikkinen (1993:9-10) kritiserar vidare översättningsundervisning. Översättandets ställning i undervisningen har varit varierande. Under de senaste decennierna har översättning varit tvungen att väja för nya undervisningsmetoder. I universitetsundervisning har den bevarat sin ställning men tyvärr har lärarna använt föråldrade metoder i översättningsundervisning. Studerandena har inte fått tillräckligt information om översättningsprocessen utan i undervisningen har det

koncentrerats bara på grammatiska strukturer och ordförrådet med hjälp av översättning.

Det är viktigt att för studerandena skapas en sådan situation som påminner en riktig översättningssituation så mycket som möjligt. Man måste alltså ”komma i stämning”. Efter att ha läst den text som ska översättas kan studerandena söka svar bland annat till följande frågor:

- Vem har skrivit originaltexten och för vem har den skrivits?
- Vilka sakförhållanden behandlar texten?
- Vad vill skribenten säga med hjälp av sin text? Vad är viktigt i den?
- Vilka medel använder skribenten för att nå sitt mål? Har skribenten favoritord osv?
- Till vilken textsort hör texten?
- Innehåller texten främmande ord, ordlekar, speciella fraser?
- Hurdana satsstrukturer använder skribenten?

(Sorvali & Heikkinen 1993:10).

Därefter kan man fundera varför texten har översatts till ett annat språk. Det kan skapas en möjlig målgrupp och fundera om den inverkar på översättningens karaktär. Det kan också översättas olika texter inom gruppen och som målgrupp kan i detta fall fungera andra studerande. I det här skedet kan man tänka till exempel på följande frågor:

- Är det nödvändigt att göra sådana tillägg i texten som förtydligar den eller innehåller texten ett sådant material som inte behöver översättas?
- Har den här textsorten sådana konventioner som bör tas hänsyn till (t ex att inleda och avsluta ett brev samt datum är inte identiska i alla språk)?

- Kan man bevara den ursprungliga textens stil eller är det nödvändigt att göra det?
- Vill man göra läsaren medveten om att det är fråga om en översättning?

Även om översättning och översättningsundervisning betyder också mycket annat än bara att lära sig grammatiska strukturer, lönar det sig att behandla de strukturer som förekommer i texten samt fundera på skillnaderna och olikheterna mellan språk. Man borde också tänka på hur någon strukturförändring kan påverka textens stil och betydelseförmedling (Sorvali & Heikkinen 1993:10).

Översättningssituation är i sig också en skrivsituation och ett bra tillfälle att fundera på skriftlig kommunikation och de problem som är förknippade med den. Det här skedet förutsätter att studeranden är verbalt begåvad och kunnig att uttrycka tankarna hos en annan person. Hur studerandena borde få respons på sina översättningar och hurdan kritiken borde vara kan förorsaka problem i översättningsundervisningen. Läraren kan ge en mycket exakt och detaljerad feedback eller en enkel feedback som kräver mer från studeranden. Läraren kan markera felen och förbättringsförslag i texten som studeranden har skrivit och därefter kan studeranden själv tänka på vad som vore ett bättre sätt att uttrycka saken. I allmänhet borde man fundera på hurdana krav man ställer för översättningskurserna vid universitet. Borde man ordna valfria översättningskurser då lärarna skulle kunna våga använda nya metoder i större utsträckning. Man borde också tänka på om översättningsprov är den enda möjligheten att bedöma studerandenas översättningskunskaper (Sorvali & Heikkinen 1993:10).

5.3 Kontrastiv analys samt felanalys

Juurakko (1996:24) konstaterar att kontrastiv språkjämförelse förekom redan på 1940- och 1960-talen. Hon säger att syftet med den var pedagogiskt motiverat. Genom att kunna identifiera likheter och skillnader mellan två språk skulle man kunna utarbeta bättre läromedel. Kontrastiv analys (KA) är dock det första systematiska försöket att förutspå inlärningssvårigheter. De strukturer som skiljer sig mest från varandra i inlärares modersmål (L1) och målspråket (L2) är svårast och de som liknar varandra vållar däremot inga problem.

En förutsättning för den kontrastiva analysen är att språken har någonting gemensamt dvs att det finns ett *tertium comparationis*. När det är fråga om grammatiska strukturer, har man föreslagit ytstrukturer, djupstrukturer och översättningsekvivalenter som möjliga sådana. Han betraktar översättningsekvivalenter som det bästa alternativet. Det finns olika sätt att upptäcka dem. Till exempel kan två kategorier, som förekommer både i L1 och L2, kontrasteras och ekvivalenter till en viss kategori i L2 kan sökas i L1. Ytterligare kan regler i båda språken jämföras med varandra eller ytstrukturer till en semantisk kategori kan sökas i båda språken. Själva analysen utförs i två steg: språken beskrivs parallellt och beskrivningarna jämförs med varandra. Utgångspunkten för KA är således ett konkret inlärningsproblem, t ex bruket av prepositioner i svenskan hos finska inlärare (Juurakko 1996:25).

Felanalys (FA) uppstod som en reaktion mot KA:s otillräckliga förmåga att förutsäga och förklara inlärningssvårigheter. I felanalys utgår man ifrån vad inlärares har producerat. Detta innebär ett stort framsteg jämfört med KA, där man har utgått från en jämförelse av L1 och L2. I felanalys studerar man normavvikelser som inlärares har producerat. Man försöker också förklara deras uppkomst. Det centrala inom FA är att inlärares svårigheter med L2 framstår som fel, och att på grund av felens relativa frekvens kan man se vilka strukturer

som är svårast eller lättast. Felen anses vara viktiga, eftersom de visar att inlärnarna är kreativa. De skapar sina egna regler och rättar sig inte bara efter L2-regler; det är alltså fråga om hypotestestning (Juurakko 1996: 27-28).

6 APPROBATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (GRUNDSTUDIERNÄ)

Syftet med översättningsövningarna i grundstudierna i ämnet nordisk filologi vid Jyväskylä universitet är att studerandena skall kunna översätta texter av allmän natur från finska till svenska. Översättningarna borde vara skrivna på klanderfri och flytande svenska. Som hjälpmedel får man använda ordböcker och olika grammatikböcker (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1994:24). I översättningsprovet får studerandena använda bara ordböcker.

Sammanlagt fanns det 519 fel i 30 approbatur -översättningar som var med i undersökningen. Sex studerande hade fått ett underkänt vitsord (improbatur), tio studerande ett nöjaktigt vitsord (1, 1+ eller 1,5), åtta översättare hade fått goda insikter (2-, 2 eller 2+) och sex av översättarna hade fått ett utmärkt vitsord (2,5, 3- eller 3). Originaltexterna behandlade finnarnas kunskaper i small talk (se bilaga 1) och en av texterna var en artikel i tidningen Keskisuomalainen (den 12 juli 1994; se bilaga 2) och den behandlade det kinesiska universitets- och studiesystemet. Den tredje originaltexten berättade om seriefiguren Kalle Anka (se bilaga 3). Alla texter var enhetliga berättelser dvs meningarna hörde ihop med varandra. De största felgrupperna i approbatur -översättningarna var speciesfel, felaktigt ordval och prepositionsfel. Min avsikt är att redogöra närmare för alla de här feltyperna.

6.1 Speciesfel

De mest typiska felen i approbatur -översättningarna var speciesfel som fanns 97 stycken dvs 18,7 % av alla feltyper, vilket är alltså nästan en femtedel av alla fel. Orsaken till speciesfelens rikliga förekomst hos studerandena måste vara skillnaden mellan finskans och svenskans grammatiska struktur vilket betyder att finskan inte har särskilda obestämda och bestämda former när det gäller substantiv utan bara en form både i singular och i plural. Det tycks ofta vara mycket svårt för en finsk studerande att klargöra skillnaden mellan den obestämda formen och den bestämda formen när han översätter en finskspråkig text till svenska. I följande exempel kommer detta tydligt fram.

- (1) a. ...tytöt suuntautuvat humanistisille aloille.
 b. ...flickorna orienterar sig i de humanistiska branscherna. (A 3.12.1996)
- (2) a. Ne harvat pojat, jotka käyvät lukiota, haluavat useimmiten insinööreiksi, kun taas tytöt suuntautuvat humanistisille aloille.
 b. De få pojkar som går på gymnasiet vill oftast bli ingenjörer medan flickor orienterar mot humanistiska banor. (A 3.12.1996)

I exemplen (1) och (2) ovan kommer det tydligt fram att finskan inte gör någon skillnad mellan den obestämda och den bestämda formen. I (1) borde man alltså använda den obestämda formen (*humanistiska branscher*) av ordet och i (2) den bestämda formen (*flickorna*).

- (3) a. Mutta on olemassa yksi osa-alue, jota keskivertosuomalainen ei oikein hallitse, ei äidinkielellä eikä vierailta kielillä: pienpuhe - small talk.

b. Men det finns en område som en genomsnittsfinländare inte riktigt behärskar varken på modersmål eller på främmande språk och det är småprat eller small talk. (A 3.12.1996)

(4) a. Suomalaiset ovat maailman ahkerimpia Aku Ankkan lukijoita: Painos on lähes 300 000 kappaletta.

b. Finländarna är Kalle Ankas flitigaste läsare i världen: En upplaga är nära 300 000 stycken. (A 29.4.1996)

I (3) är det fråga om en finländare som representant för alla finnar. Därför borde man använda den bestämda formen *genomsnittsfinländaren*. I det senare fallet är det fråga om en sak som finns bara en. Vanligtvis har man bara ett modersmål och därför borde man använda bestämt species.

I (4) är det inte fråga om något typiskt speciesfel. Av någon orsak har skribenten använt obestämt species även om saken (*upplagan*) är känd i textsammanhanget.

I exemplen (5), (6), (7) och (9) kommer fram ett grundläggande fel. Den svenskspråkiga meningen kräver här bestämt species för att vara grammatiskt rätt.

I (8) är det strukturen *Det finns* som kräver obestämt species. Det är alltså lite överraskande att skribenten har valt den bestämda formen.

(5) a. Sirkka Ruotsalainen ... kiinnitti erityistä huomiota käännöstyöhön.

b. Sirkka Ruotsalainen ... uppmärksammade särskilt översättningsarbete.

(A 29.4.1996)

(6) a. Toimenpiteiden tarkoituksena on lisätä tasa-arvoa...

b. Syftet med dessa åtgärder är att öka jämlikhet... (A 5.12.1994)

(7) a. ...ensi syksystä alkaen on saatava hyväksytty arvosana pääsykokeessa...

b. ...från nästa höst måste man få ett godkänt vitsord i inträdesprov...

(A 5.12.1994)

(8) a. Alkuperäistekstissä on usein ilmaisuja, jotka eivät ole helposti
käännettävissä...

b. I originaltexten finns det ofta uttrycken som inte är så lätta att översätta...

(A 29.4.1996)

(9) a. Yhtenä menestyksen salaisuutena pidetään hyvää ja nokkelaa (finurlig,
lekfull) kieltä.

b. En av orsakerna till succé anses vara det gott och lekfullt språket.

(A 29.4.1996)

I följande exempel kommer det klart fram att just svenskans species tycks vara det svåraste fallet hos de finskspråkiga studerandena. I den finskspråkiga originaltexten står fem substantiv och i översättningen står fyra av dem i felaktig form.

(10) a. Aikaisemmin opintoja ei välttämättä tarvinnut ottaa niin vakavasti, kun
yliopisto valitsi työpaikan, ja tulevaisuus oli turvattu eläkeikään asti.

b. Förut behövde man inte nödvändigt ta sina studier på allvar, för universitet
valde en arbetsplats och framtid var försäkrad ända till pensionsålder.

(5.12.1994)

6.2 Felaktigt ordval

Felaktigt ordval betyder i detta sammanhang att översättaren har i sin översättning använt ett sådant ord eller uttryck som inte passar bra ihop med kontexten i fråga.

Man skulle kunna också säga att de här felen i stort sett är s k ordbokfel dvs översättaren har kanske använt det ord som står som det första svenska ordet under det finska uppslagsordet i ordboken.

I översättningstexterna fanns det sammanlagt 81 fel beträffande ordvalet. Det här är 15,6 % av alla fel. Såsom följande exempel visar är det ofta fråga om fall där det enskilda ordet inte passar i textsammanhanget.

- (11) a. ...kun taas tytöt suuntautuvat humanistisille aloille.
 b. ...medan flickorna inriktar sig på den humanistiska sektorn. (A 3.12.1996)
- (12) a. Small talk-kouluttajat huomauttavat painokkaasti...
 b. Small talk-skolarna markerar med eftertryck...(A 3.12.1996)
- (13) a. Professori Auli Hakulinen Helsingin yliopiston suomen kielen laitokselta...
 b. Professor Auli Hakulinen från Institutet för finska språket vid Helsingfors universität... (A 3.12.1996)
- (14) a. Jotta Pelle pystyisi tekemään jonkun keksinnön, minun on ensin täytynyt keksiä se itse!
 b. För att Oppfinnar-Jocke skall kunna tillverka någon uppfinning har jag först varit tvungen att uppfinna den själv. (A 29.4.1996)
- (15) a. Toimenpiteiden tarkoituksena on lisätä tasa-arvoa...
 b. Avsikten med åtgärder är att öka likvärdigheten... (A 5.12.1994)
- (16) a. ...yliopiston asuntolassa opiskelija saa jakaa huoneen kahdeksan muun opiskelijan kanssa.
 b. ...i universitetsinternat får studenten fördela sitt rum med åtta andra studenter. (A 5.12.1994)

- (17) a. Kiinassa on 80-luvun puolesta välistä saakka voinut päästä yliopistoon...
- b. I Kina har man ända från hälften av 80-talet kunnat studera vid universitetet... (A 5.12.1994)

- (18) a. Asunto-olot ovat aivan toiset kuin mihin meillä on totuttu...
- b. Bostadsförhållanden är alldeles olika som i Finland... (A 5.12.1994)

När det gäller felaktigt ordval är det ofta fråga om 1:2 -ekvivalens eller 1:3 -ekvivalens dvs i målspråket finns två eller tre (eller ännu flera) olika motsvarigheter för källspråkets uttryck. Detta är fall t ex när det är fråga om finskans *kuin*. I svenskan däremot måste man använda *som* med positivformen och *än* med komparativformen samt med *olik* såsom i (18) vilket översättaren inte har noterat.

På grund av (19) och (20) kan man dra en sådan slutsats att åtminstone delvis väljer studerandena lättare ett sådant ord som inte passar ihop med kontexten om de bara blint tyr sig till ordboken. Man kan alltså påstå att användning av ordbok förorsakar en stor del av de här felen.

- (19) a. Koska parhaidenkin yliopistojen, n.s. avainyliopistojen, taso on tästä syystä laskenut...
- b. Eftersom standarden även på de bästa universiteter s.k. nyckeluniversiteter har sänkt... (A 5.12.1994)
- (20) a. Suomalaiset ovat maailman ahkerimpia Aku Ankan lukijoita: Painos on lähes 300 000 kappaletta.
- b. Finländarna läser Kalle Anka flitigast i världen: Upplagan är nästan 300 000 stycken. (A 29.4.1996)

6.3 Prepositionsfel

Finskans struktur förorsakar att studerandena har mycket svårigheter med prepositionerna i approbatur-stadiet. Finskans kasus motsvaras oftast av svenskans prepositionsuttryck vilket leder till felaktiga uttryck när en finskspråkig originaltext översätts till svenska.

Felaktig användning av prepositioner var den tredje största felgruppen när man betraktar felstatistiken. I approbatur -översättningarna fanns det sammanlagt 65 prepositionsfel vilket utgör 12,5 % av alla feltyper. När studerandena i approbatur-stadiet försöker ersätta finskans kasusformer med svenskans prepositionsuttryck leder detta ofta till ogrammatiska översättningar.

(21) a. ...meillä on alettu muutama vuosi sitten järjestää small talk -kurseja ja kerhoja esim. liikemiehille ja EU-virkamiehille.

b. För ett par år sedan har man börjat arrangera small talk -kurser och klubbar här i Finland till exempel till affärsmän och EU-ämbetsmän...

(A 3.12.1996)

(22) a. Nykyään suomalaisten kielitaitoa pidetään maailmalla jo varsin hyvänä.

b. Ute på världen anses finnarnas språkkunskap nuförtiden vara rätt bra.

(A 3.12.1996)

(23) a. Äänensä Aku sai taitavalta imitaattorilta Clarence Nashilta...

b. Kalle fick sin röst från den skickliga imitatören Clarence Nash...

(A 29.4.1996)

(24) a. Viime vuosina joissakin yliopistoissa jopa puolet opiskelijoista on ollut itse opintonsa kustantavia.

- b. Under de senaste åren har t o m hälften av studenterna själva betalat sina studier i några universitet. (A 5.12.1994)

6.4 Fel i ordföljden

9,4 % (49 stycken) av alla fel i approbatur -översättningarna var fel i ordföljden. Särskilt bisatsordföljden förorsakade svårigheter för studerandena. Adverbialets och negationens placering var felkällor som ledde till grammatiskt felaktiga översättningar.

- (25) a. Mutta on olemassa yksi osa-alue, jota keskivertosuomalainen ei oikein hallitse...
- b. Men det finns en område som en genomsnittsfinländare behärskar inte riktigt...
- c. Men det finns ett område som en genomsnittsfinländare riktigt inte behärskar... (A 3.12.1996)
- (26) a. Alkuperäistekstissä on usein ilmaisia, jotka eivät ole kovin helposti käännettävissä...
- b. I originaltexten finns det ofta fraser som är inte så lätta att översätta... (A 29.4.1996)
- (27) a. Jos vanhemmat ovat lukioaikana huolehtineet kaikista arkielämän rutiineista (sammansättning)...
- b. Om föräldrarna har under gymnasietid sört för alla vardagsrutiner... (A 5.12.1994)

Också i huvudsatserna förorsakade adverbialets placering svårigheter.

- (28) a. Kiinassa on 80-luvun puolivälistä saakka voinut päästä yliopistoon, vaikka...
- b. I Kina ända från mitten av åttiotalet har man kunnat komma in på universitetet trots att... (A 5.12.1994)
- (29) a. Viime vuosina joissakin yliopistoissa jopa puolet opiskelijoista on ollut itse opintonsa kustantavia.
- b. Under de senaste åren har i några universitet till och med hälften av studenterna bekostat själva sina studier. (A 5.12.1994)

6.5 Utelämningar

Andelen av olika slags utelämningar i approbatur -översättningarna var 7,9 % (41 stycken) av alla feltyper. Till den här gruppen hör t ex utelämningar av bestämda artiklar, prepositioner, enstaka småord osv. Ofta är det bara fråga om en ren lapsus men det är helt enkelt också så att om man inte kan översätta något, lämnar man helt och hållet bort det här svårt översättbara språkliga elementet. I approbatur -översättningarna var det nog oftast fråga om utelämning av artiklar.

- (30) a. Hänen mielestään monien tavoitteleva pohjoismainen tasa-arvo ei ole todellista tasa-arvoa.
- b. Hon tycker att __ nordiska jämlikheten som många strävar efter, inte kan hållas som verklig jämlikhet. (A 3.12.1996)
- (31) a. ...naiset osaavat small talkia paremmin kuin miehet siksi, että heidän humanistinen sivistyksensä on yleensä laajempi.

- b. ...kvinnor behärskar småpratet bättre än män eftersom de i allmänhet har
 __ mera omfattande humanistisk bildning. (A 3.12.1996)

(32) a. Nyt kiinalainen lukiolainen lukee yötä päivää...

- b. Nu läser __ kinesisk gymnasist natt och dag... (A 5.12.1994)

Det var lite överraskande att utelämning av subjekt kom fram flera gånger i översättningarna (speciellt i *för att* -strukturerna). Ofta var det fråga om grammatiska grundstrukturer som förorsakade svårigheter och ledde till ogrammatiska översättningar. Följande exempel visar detta tydligt.

(33) a. ...ensi syksystä alkaen on saatava hyväksytty arvosana pääsykokeessa, jotta voisi aloittaa korkeakouluopinnot.

- b. ...måste man från och med nästa höst få ett godkänt vitsord för att __ skulle få kunna börja studier i högskolan. (A 5.12.1994)

(34) a. Nyt kiinalainen lukiolainen lukee yötä päivää, jotta hän pääsisi avainyliopistoon...

- b. Nu läser en kinesisk gymnasist dag och natt för att __ skall vinna inträde på ett nyckeluniversitet...

- c. Nu studerar en kinesisk gymnasist dag och natt för att __ skall kunna vinna inträde i ett nyckeluniversitet... (A 5.12.1994)

6.6 Strukturfel

I denna undersökning kallas för strukturfel sådana felaktiga strukturer som inte är möjliga i svenskan. Det är ofta fråga om sådana strukturer som inte alls finns i svenskan dvs "så säger man bara inte på svenska". Dessa strukturer är ofta sådana som studerandena själva har uppfunnit om de inte har hittat någon motsvarighet i

ordboken eller inte kunnat lösa översättningsproblemet på något annat sätt. I översättningstexterna fanns sammanlagt 39 strukturfel dvs 7,5 % av alla fel.

(35) a. Aku esiintyi ensimmäisen kerran 9. kesäkuuta vuonna 1934...

b. Kalle gjorde sin debut den nionde juni år 1934... (A 29.4.1996)

(36) a. Koulun kahtiajakautuminen on Suomessa jyrkempää kuin Keski-Euroopassa...

b. Att skolan har delats itu är skarpare i Finland än i Mellaneuropa...

(A 3.12.1996)

(37) a. Nykyään suomalaisten kielitaitoa pidetään maailmalla jo varsin hyvänä.

b. Nuförtiden anser man världen över att finländarna har redan ganska bra språkkunskaper. (A 3.12.1996)

(38) a. Jotta suomalaiset oppisivat kevyen rupattelun taidon...

b. För att finnarna skulle kunna nå kunskaper i småprat... (A 3.12.1996)

6.7 Andra feltyper

I översättningarna kom fram också tempusfel, genitivfel (översättning av finskans genitiv), fel i adjektivdeklinationen, fel i verbkonjugationen, genusfel, fel beträffande pronomina och oklassificerade fel av olika slag (t ex ortografiska fel).

Den största felgruppen bland de här grupperna bestod av tempusfel.

Tempusfelen utgjorde 5,2 % av alla fel i approbatur -översättningarna. Följande exempel belyser saken närmare.

- (39) a. Nykyään suomalaisten kielitaitoa pidetään maailmalla jo varsin hyvänä.
 b. I dag ansågs finländarnas språkkunskaper vara redan ganska bra i världen.
 (A 3.12.1996)

- (40) a. Jotta suomalaiset oppisivat kevyen rupattelun taidon...
 b. För att finländarna skulle lära sig konsten att småprata... (A 3.12.1996)

- (41) a. Kiinassa on 80-luvun puolesta välistä saakka voinut päästä yliopistoon,
 vaikka ei olisi tullut hyväksytyksi pääsykokeessa...
 b. I Kina har man ända från mitten av 80-talet kunnat vinna inträde i ett
 universitet fastän man inte hade blivit godkänd i inträdesprovet...
 (A 5.12.1994)

Finskans genitiv tycks i viss mån vara svårt att översätta också. Genitivfel utgjorde 4,6 % av alla fel. Överanvändning av svenskans *s-genitiv* tycks vara kännetecknande för många ogrammatiska översättningar.

- (42) a. Professori Auli Hakulinen Helsingin yliopiston suomen kielen laitokselta...
 b. Professor Auli Hakulinen vid Helsingfors universitets institution för finska språket...
 c. Professor Auli Hakulinen i Helsingfors Universitets institut för finska språket... (A 3.12.1996)

- (43) a. Suomalaiset ovat maailman ahkerimpia Aku Ankan lukijoita...
 b. Finländarna är Kalle Ankas flitigaste läsare i världen... (A 29.4.1996)

- (44) a. Yhtenä menestyksen salaisuutena pidetään hyvää hyvää ja nokkelaa
 (finurlig, lekfull) kieltä.
 b. Man tycker att en av framgångens hemligheter är ett gott och finurligt
 språk.

c. En av succéns hemlighet lär vara det goda och finurliga språket.

(A 29.4.1996)

Studerandena försöker ofta översätta finskans genitiv med hjälp av prepositionsuttryck i svenskan. Eftersom användning av prepositionsuttryck åtminstone i approbatur -stadiet tycks vara svårt, såsom det tidigare kom fram, leder detta alternativ också här till felaktiga översättningsvarianter. Det är typiskt att man överanvänder prepositionen *av*.

(45) a. Professori Auli Hakulinen Helsingin yliopiston suomen kielen laitokselta...

b. Professorn Auli Hakulinen av Helsingfors universitetens anstalt på finska språket...

c. Professor Auli Hakulinen som arbetar på instituten av finska språk vid Helsingfors Universitetet... (A 3.12.1996)

(46) a. Koulun kahtiajakautuminen on Suomessa jyrkempää kuin Keski-Euroopassa...

b. Tudelingen av skolan är i Finland klarare än i Mellaneuropa...

c. Klivenheten av skolväsendet i Finland är mer utpräglad än i Central-Europa... (A 3.12.1996)

Fel i adjektivdeklinationen var ganska sällsynta. Det fanns bara 20 fel i 30 översättningar (3,9 % av alla fel). I viss mån tenderar studerandena t ex utelämna *-e* eller *-a* i adjektivets pluralform och utelämna adjektivets bestämda form efter possessiva pronomina.

(47) a. ...neuvottelujen ulkopuolella on opittava vaikuttamaan kiinnostuneelta liikekumppanistaan myös ihmisenä.

b. ...utanför förhandlingar måste vi lära oss att verka vara intresserad_ av vår affärspartner som människa också. (A 3.12.1996)

- (48) a. Alkuperäistekstissä on usein ilmaisia, jotka eivät ole helposti käännettävissä...
- b. I en originaltext finns det ofta uttryck som inte är lätt_ att översätta... (A 29.4.1996)

- (49) a. ...siksi, että heidän humanistinen sivistyksensä on yleensä laajempi.
- b. ...eftersom deras humanistisk_ bildning är vidare i allmänhet. (A 3.12.1996)

Verbkonjugationen, genus och användningen av pronomina behärskas i allmänhet bra redan i approbatur -stadiet. Fel i verbkonjugationen utgjorde 2,3 %, genusfel 1,9 % och fel beträffande pronomina 1,4 % av alla fel. Följande exempel belyser dessa fel närmare.

- (50) a. Small talk -kouluttajat huomauttavat...
- b. Small talk -utbildarna framhållar... (A 3.12.1996)

- (51) a. Mutta on olemassa yksi osa-alue...
- b. Men det finns en område... (A 3.12.1996)

- (52) a. ...neuvottelujen ulkopuolella on opittava vaikuttamaan kiinnostuneelta liikekumppanistaan myös ihmisenä.
- b. ...utanför underhandlingar måste vi lära oss att vara intresserade av sin kompanjon som människa också. (A 3.12.1996)

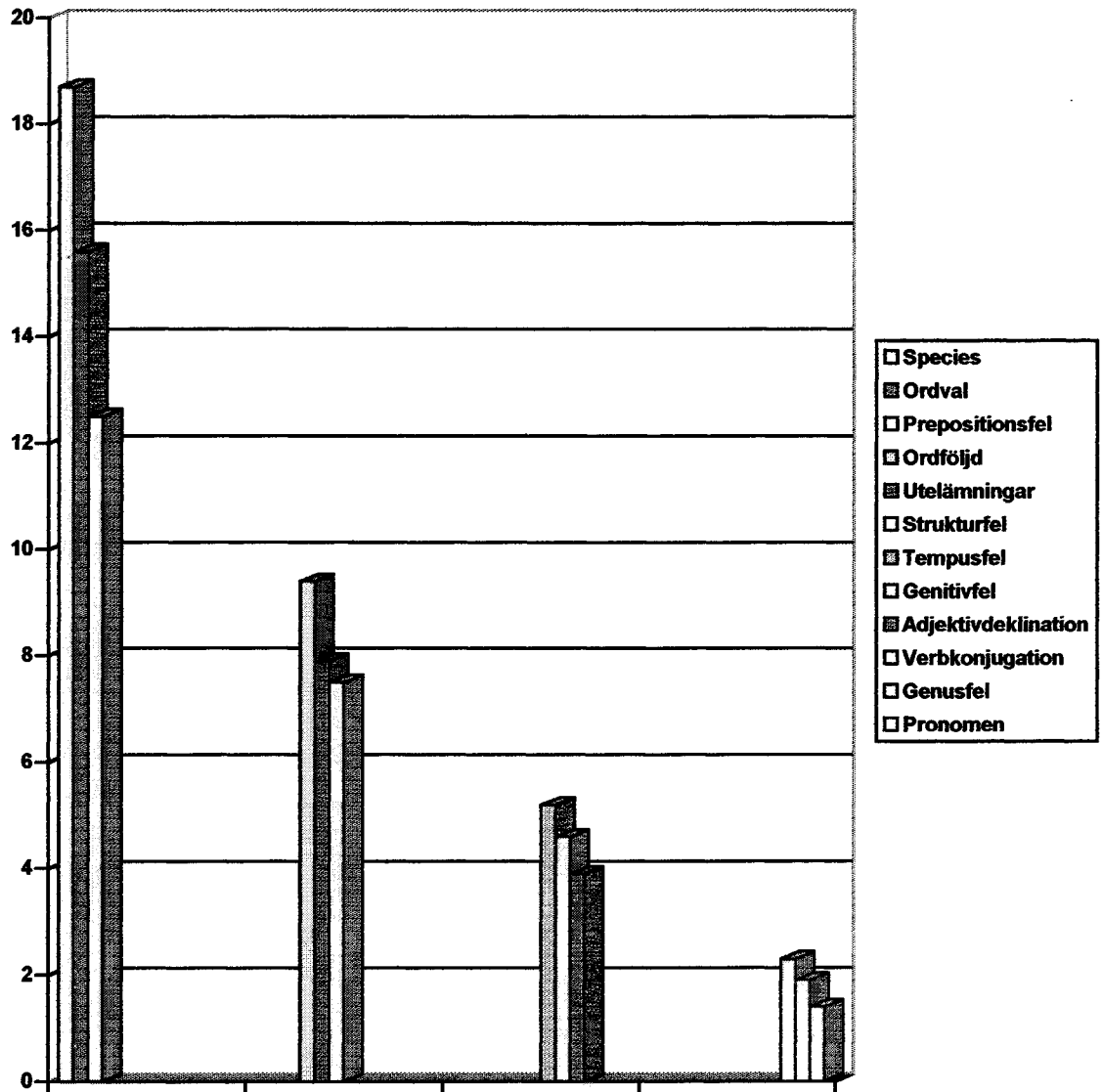
Resten av felen i approbatur -översättningarna var oklassificerade dvs det var svårt att indela dem i egna grupper. Andelen av dessa fel var 9,1 % av alla fel. Till de här oklassificerade felen hör i denna undersökning t ex ortografiska fel som egentligen inte berättar någonting om studerandenas språkkunskaper. Därför lönar det sig inte att ta dem närmare fram i detta sammanhang.

I tabell 1 och i figur 3 (se sidan 57) kan man se den procentuella andelen av de olika feltyperna i approbatur -översättningarna bortsett från de oklassificerade feltyperna vars andel var alltså 9,1 % av alla fel.

Tabell 1. De olika feltyperna i approbatur -översättningarna

(Antalet olika feltyper och deras procentuella andel av alla feltyper).

	Fall	%
Species	97	18,7
Ordval	81	15,6
Prepositionsfel	65	12,5
Ordföljd	49	9,4
Utelämningar	41	7,9
Strukturfel	39	7,5
Tempusfel	27	5,2
Genitivfel	24	4,6
Fel i adjektivdeklination	20	3,9
Fel i verbkonjugation	12	2,3
Genusfel	10	1,9
Pronomina	7	1,4
Oklassificerade	47	9,1
Totalt	519	100,0

Figur 3. Den procentuella andelen av de olika feltyperna i approbatur -
översättningarna.

7 CUM LAUDE APPROBATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (ÄMNESSTUDIERNÄ)

Syftet med översättningskursen i ämnesstudierna är att studerandena skall kunna översätta finskspråkiga texter av olika slag och olika svårighetsgrader till flytande svenska. Studerandena bör också kunna formulera komplicerade strukturer, göra skillnaden mellan en ord-för-ord -översättning och en fri översättning samt vara medveten om deras fördelar och nackdelar. Studerandena måste också kunna jämföra olika översättningsvarianter sinsemellan (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1994:26).

Cum laude approbatur -översättningar innehöll sammanlagt 597 fel. I de finskspråkiga provtexterna berättades det om det nordiska samarbetet (se bilaga 4), om fattigdomen, hungersnöden och hjälpbehövande i Finland och i Sverige (se bilaga 5) och om kvinnornas liv i Danmark (se bilaga 6). Fyra av studerandena hade fått ett underkänt vitsord, 11 av dem hade fått ett nöjaktigt vitsord, 11 av studerandena hade fått goda insikter och fyra studerande hade fått utmärkta insikter. De vanligaste feltyperna var speciesfel, felaktigt ordval och utelämnningar.

7.1 Speciesfel

Lite över en fjärdedel, närmare sagt 26,0 % av alla fel bestod av speciesfel. Andelen av speciesfel var alltså lite större än i approbatur -översättningar. Detta beror på att texterna i ämnesstudierna är lite längre och svårare och de innehåller också mera substantiv. Felen är i stort sett likadana som i approbatur -översättningar. Följande exempel visar detta tydligt.

- (53) a. Esimerkiksi skandinaavisilla kielillä laaditut raportit ja selonteot pitäisi entistä useammin ja nopeammin kääntää suomeksi.
- b. T.ex. rapporterna och redogörelserna som har skrivits på de skandinaviska språken borde man allt oftare och snabbare översätta till finska.
(CL 14.12.1995)
- (54) a. Kielellisen vähemmistön edustajina suomenruotsalaiset pystyvät kertomaan omasta kokemuksesta, miten parempi kielellinen palvelutaso lisää yhteistyön kiinnostavuutta ja osallistumishalukkuutta.
- b. Som representanterna för den språkliga minoriteten kan de svenskspråkiga av sin erfarenhet berätta om hur den bättre språkliga servicenivån ökar förmågan att intressera sig för samarbetet och benägenheten att delta i det. (CL 14.12.1995)
- (55) a. Lisääntynyt stressi taas vaikuttaa terveyteen suoraan, mutta myös välillisesti mm. lisääntyneen tupakoinnin ja lääkkeiden käytön myötä.
- b. Den ökade stressen igen inverkar direkt på hälsan, men också indirekt bl.a. med den ökade rökningen och användningen av medicinerna.
(CL 12.12.1996)

För studerandena är det svårt att uttrycka komplicerade substantivattribut. Yrkesbeteckningar och titlar leder till felaktiga översättningar. I detta sammanhang måste man nog konstatera att lektorerna klart vet detta faktum och de testar ofta om studerandena behärskar de här strukturerna.

- (56) a. Suomalaisyyntyinen, mutta Ruotsissa asuva pappi, kirjailija ja yliopiston tutkija Lennart Koskinen on tutkinut arvojen (värdering) muuttumista ruotsalaisessa yhteiskunnassa.

- b. Prästen, författaren och forskare vid universitet, Lennart Koskinen, som är född i Finland men bor i Sverige, har forskat i hur värderingarna förändras i det svenska samhället. (CL 29.4.1996)

Generellt species leder också ofta till fel. I följande exempel är det fråga om kvinnorna i allmänhet vilket förutsätter att man använder den bestämda formen.

- (57) a. Monessa köyhemmässä Euroopan maassa naiset elävät keskimäärin kauemmin kuin Tanskassa...
- b. Kvinnor lever i genomsnitt längre i många fattigare länder i Europa än i Danmark... (CL 12.12.1996)

7.2 Felaktigt ordval

Andelen av felaktigt ordval i cum laude approbatur -översättningarna var 25,3 % (151 stycken) av alla fel. Den här andelen är större än i approbatur -översättningarna (15,6 %). Detta beror på att översättningstexterna är svårare i ämnesstudierna och antalet främmande ord växer tydligt. Det är alltså svårare att välja ett ord som passar till helheten speciellt om man måste kolla ordet i ordboken. Där står det inte alltid sådana motsvarande exempelmeningar som i källtexten som ska översättas. Följande exempel visar de här svårigheterna tydligt. I (58) är det finskans *tuki* som har översatts med *bistånd*. I (59) har finskans adjektiv *huono* och dess komparativform lett till en felaktig översättning eftersom *huono*, *huonompi*, *huonoin* motsvaras i svenskan både av *ond*, *värre*, *värst* (*huono*, *paha*, *ilkeä*) och *dålig*, *sämre*, *sämst* (*huono*).

- (58) a. Helsingin pitkiä leipäjonoja ja Suomen EU:lta saamaa elintarvikeapua on viime viikkoina kommentoitu...

- b. Att så många människor köar för bröd i Helsingfors och att Finland får livsmedelbistånd från EU har kommenterats... (CL 29.4.1996)

- (59) a. Naisten eliniän lasku johtuu mm. siitä, että naisten työtaakka on Tanskassa raskaampi ja elinolosuhteet huonommat kuin muualla Pohjoismaissa.
 b. Att kvinnornas livslängd blir kortare beror bland annat på att kvinnornas arbetsbörda är tyngre och levnadsförhållande värre i Danmark än i de andra nordiska länderna. (CL 12.12.1996)

I följande exempel har finskans verb *joutua* förorsakat svårigheter. I stället för *hamna* har skribenterna använt uttrycken *råka* och *kom att delta*.

- (60) a. Kun tanskattaret joutuivat työelämään 1960-70 -luvulla...
 b. När danskor råkade i arbetslivet på 1960- och 1970-talet...
 c. När danskorna kom att delta i arbetslivet på 1960-70 -talet...
 (CL 12.12.1996)

Då och då läser översättarna den källspråkliga texten mycket slarvigt vilket kan leda till att t o m namnet på en finskspråkig tidning ersätts med en svenskspråkig tidning såsom man kan se i (61). Namnet på tidningen står också i en ortografiskt felaktig form.

- (61) a. Muutama viikko sitten Helsingin Sanomissa julkaistiin...
 b. För några veckor sedan publicerades i Huvustadsbladet... (CL 14.12.1995)

7.3 Utelämningar

Det var lite överraskande att antalet utelämningar var större än antalet fel i ordföljden och prepositionsuttryck. En del av felen berodde helt enkelt på översättarnas slarvighet såsom i (62) kommer fram.

- (62) a. Sellaisen pohjoismaisen identiteetin tarjoaminen suomenkielisille...
 b. Att erbjuda finnarna en sådan _ identitet... (CL 14.12.1995)

Utelämning av artiklar kom fram ganska ofta. Det tycks vara så att utelämning av bestämda artiklar är allmännare än utelämning av obestämda artiklar. Ytterligare kan man konstatera att om ordet har många attribut, utelämnas ofta ett av dessa. Så kallade småord hör också ofta till utelämningar.

- (63) a. Kun vanhemmille hyvä elämä on sama kuin aineellinen hyvinvointi,
 nuorempi polvi on kyllästynyt yksipuoliseen materialismiin.
 b. Medan ett bra liv för föräldrarna betyder detsamma som materiellt
 välstånd har _ yngre generationen fått nog av den ensidiga materialismen.
 (CL 29.4.1996)

- (64) a. Nykytilanteessa...
 b. I _ nuvarande situationen... (CL 14.12.1995)

- (65) a. Vaaraksi pohjoismaiselle yhteistyölle koetaan ne ryhmittymät...
 b. Man tycker att en risk för _ nordiska samarbetet är de grupper...
 (CL 14.12.1995)

- (66) a. Suomalaissyntyinen, mutta Ruotsissa asuva pappi, kirjailija ja yliopiston
 tutkija Lennart Koskinen...

b. Den finskfödda __, författaren och forskaren Lennart Koskinen, som nuförtiden bor i Sverige... (CL 29.4.1996)

I dessa fel ovan är det närmast översättarnas slarvighet som är orsaken till utelämningarna. Då och då är det naturligtvis strukturernas svårighet som leder till att översättarna utelämnar någonting.

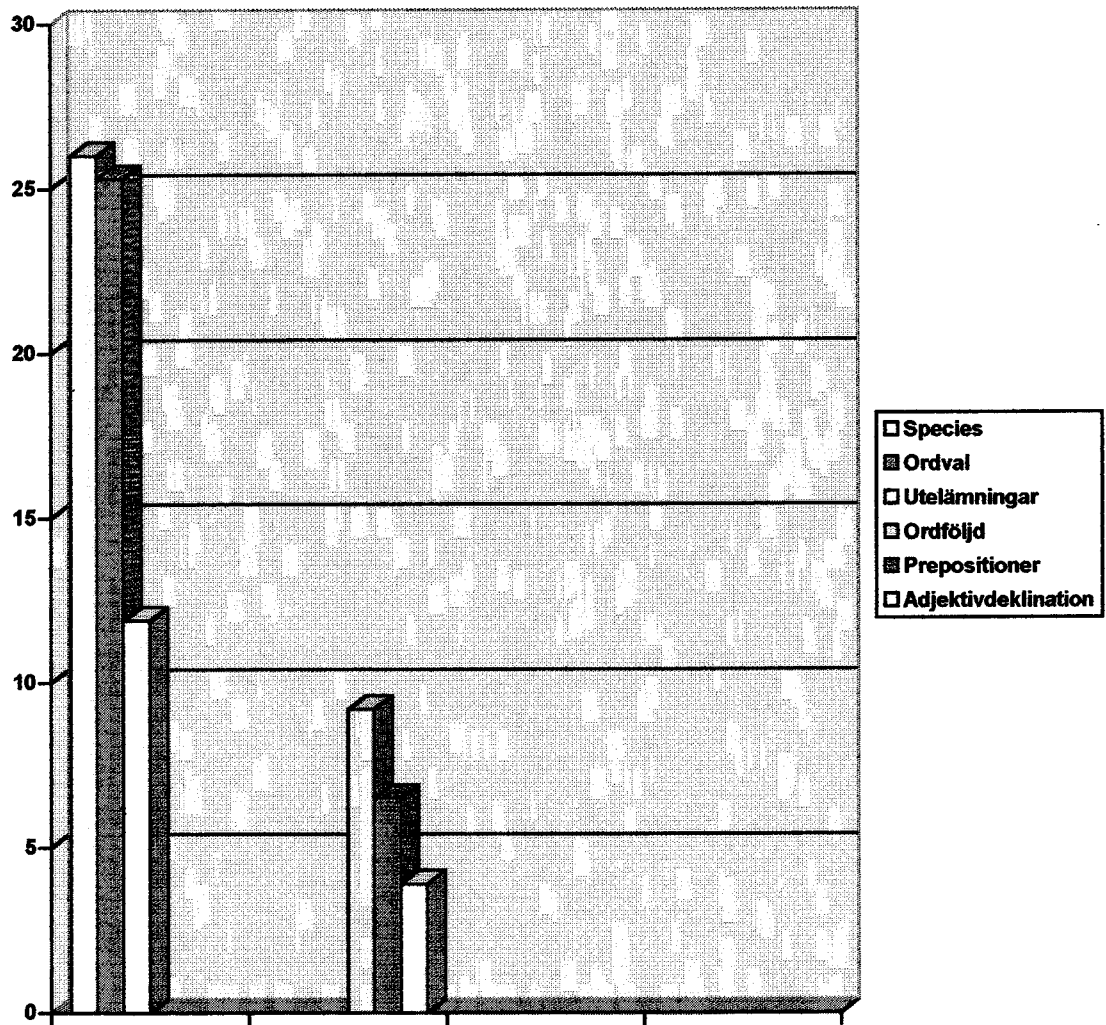
7.4 Andra feltyper

I ordföljden fanns det ingen klar förbättring i ämnesstudierna om man jämför antalet fel med approbatur -översättningarna. I cum laude approbatur -översättningarna var andelen av felaktig ordföljd 9,2 % av alla feltyper. Prepositionerna behärskades däremot bättre i ämnesstudierna. När andelen av prepositionsfel i approbatur -stadiet var 12,5 %, var den i cum laude -stadiet 6,5 % av alla fel. Finskans genitiv behärskades också lite bättre.

I allmänhet kan man säga att andelen av felaktigt ordval och utelämningarna ökade sig i översättningarna i cum laude -stadiet. Svenskans species tycks förorsaka stora svårigheter också i ämnesstudierna. Däremot prepositionerna behärskas lite bättre. Alla andra feltyper kom fram ungefär i lika stor utsträckning som i approbatur -översättningarna. De exakta siffrorna beträffande alla feltyper kan man se i tabell 2 (se följande sida) och i figur 4 (se sidan 65) kan man se de vanligaste feltyperna i form av ett stolpdiagram. Som sist i tabellen står de oklassificerade fallen som i stort sett består av ortografiska fel.

Tabell 2. De olika feltyperna i cum laude approbatur -översättningarna
(Antalet olika feltyper och deras procentuella andel av alla feltyper).

	Fall	%
Species	155	26,0
Ordval	151	25,3
Utelämnningar	71	11,9
Fel i ordföljden	55	9,2
Prepositionsfel	39	6,5
Fel i adjektivdeklination	23	3,9
Strukturfel	21	3,5
Tempusfel	13	2,2
Genitivfel	12	2,0
Fel i verbkonjugation	10	1,7
Pronomen	5	0,8
Fel i adjektivdeklination	3	0,5
Oklassificerade	39	6,5
Totalt	597	100,0

Figur 4. Den procentuella andelen av de vanligaste feltyperna i cum laude approbatur -översättningarna.

8 LAUDATUR -ÖVERSÄTTNINGARNA (DE FÖRDJUPADE STUDIerna)

Syftet med översättningsövningarna i de fördjupade studierna är att kunna översätta sådana krävande texter som är av allmänt slag och som i viss mån ansluter sig till något specialområde och innehåller fackspråkliga termer. Studerandena bör också kunna analysera komplicerade strukturer som förekommer i den finskspråkiga källtexten och hitta de lämpliga svenskspråkiga motsvarigheterna. Ytterligare bör man kunna använda olika slags synonymer och idiomer i översättningar samt kunna använda en- och tvåspråkiga ordböcker som hjälpmedel (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1994:30).

I 30 laudatur -översättningar fanns det sammanlagt 994 fel. Två av studerandena hade fått ett underkänt vitsord, 16 av studerandena ett nöjaktigt vitsord, tio hade fått goda insikter och två studerande hade fått utmärkta insikter. De finskspråkiga originaltexterna behandlade äldre bilister (se bilaga 7), människans utseende och dess viktighet (se bilaga 8) och människornas sexuella avvikelser (se bilaga 9). I laudatur -stadiet var felaktigt ordval mycket klart den största felgruppen.

8.1 Felaktigt ordval

De finskspråkiga originaltexterna är verkligen krävande på laudatur -nivån. Detta syns speciellt i ordförrådet. Eftersom texternas svårighetsgrad är betydligt högre än på de lägre nivåerna, har studerandena mycket svårigheter med substantiv- och verbformer. Studerandenas aktiva språkkunskaper beträffande ordförrådet är inte längre tillräckligt bra och detta leder till fel i rikligt mått.

Man kan påstå att studerandena för ofta måste kolla svåra ord i ordboken och de använder orden i fel kontext dvs ordet passar inte till sammanhanget. Nästan

hälften av alla fel på laudatur -nivån, närmare sagt 46,6 %, var fel som hör till kategorin *felaktigt ordval*. Följande exempel belyser saken närmare.

- (67) a. He välttelevät ruuhkia, huonoja keleşä tai pimeää ja ajoittavat automatkat oman vireytensä ja lääkityksensä mukaan.
- b. De undviker rusningstider, dåligt väglag eller mörker och tidsätter sina bilresor enligt sin vakenhet och sin mediciner.
- c. De undviker rusningstider, dåliga väglag eller mörker och förlägger bilturerna enligt sin egen livaktighet och läkning. (L 18.4.1994)

I exemplen ovan har framför allt finskans ord *ajoittaa*, *vireys* och *lääkitys* förorsakat problem. Här borde man översätta lite friare, inte ord för ord. En bra översättning skulle kunna se ut så här: *De undviker stockningar, dåligt väglag eller mörker och planerar bilresorna efter sin egen medicinering och sätter sig bakom ratten när deras eget fysiska tillstånd tillåter det.*

Också i laudatur -stadiet är det typiskt att ett sådant finskspråkigt ord som har flera olika svenskspråkiga motsvarigheter i olika kontexter leder till felaktiga översättningar. Detta kommer fram i följande exempel.

- (68) a. Kukaan tuskin haluaa olla nykyisissä nuorisovitseissä esiintyvän typerän vaaleaverikön kaltainen...
- b. Det finns knappast någon som vill vara lik den dumma blondin som framträder i dagens ungdomsvitsar...
- c. Det finns knappast ingen som vill vara lik en dum blondin som uppträder i dagens vitsar...(L 8.12.1994)

Verben *uppträda* och *framträda* kan man inte använda i detta sammanhang utan man borde använda verbet *förekomma*.

I (69) kommer det också tydligt fram att ordet som har många olika motsvarigheter i målspråket leder ofta till fel beträffande ordvalet.

- (69) a. Murrosiän tietyissä vaiheessa tiedot ja taidot painavat kevyesti vaakakupissa liikakilojen, huonon ihon, ulkonevien korvien tai ruumiinrakenteen hintelyyden rinnalla.
- b. På ett visst stadium i pubertetsåldern är vetande och kunnighet lätta i vågskålen mot övervikt dålig hud, utstående öron eller kroppsbyggnadens spinkighet.
- c. På vissa skiften av pubertet väger vetskap och kunskaper lätt i vågskålen vid sidan av överkilon, en dålig hud, spetsade öron eller kroppsbyggnadens spinlighet. (8.12.1994)

I exemplet ovan är det framför allt finskans ord *vaihe* och *tiedot* som är typiska felkällor eftersom de har många motsvarigheter i målspråket. De rätta översättningsmotsvarigheterna är i detta fall *skede* och *kunskaper*.

Den största delen av alla fel beträffande ordvalet i laudatur -översättningarna var likadana som i exemplen ovan. Detta visar tydligt att originaltexterna var krävande. För att få goda kunskaper i provet måste man verkligen vara medveten om skillnaderna mellan finskan och svenskan i sådana här fall och ytterligare måste man ha ett omfattande aktivt ordförråd. Det räcker inte bara med att man hittar de olika möjliga orden som står i ordboken utan man bör kunna välja det rätta ordet som passar till helheten.

8.2 Speciesfel

15,1 % av alla fel i laudatur -översättningarna var speciesfel. Species behärskas alltså lite bättre i laudatur -stadiet än på de lägre nivåerna. I alla fall är det ett

faktum att speciesformerna är svåra för de finskspråkiga studerandena eftersom det inte finns något speciessystem i finskan. I allmänhet är fel likadana på alla tre nivåer. Följande exempel belyser detta närmare.

- (70) a. Luuloteltua rumuuttaan murehtiva nuori tuntuu vertaavan itseään vain saippuaopperoiden nukkeihmisiin...
- b. Den unga människan som sörjer över sin inbillade fulhet, känns att jämföra sig själv med dockmänniskor från tvåloperor... (L 8.12.1994)
- (71) a. Sukupuolista tasavertaisuutta ajava yhdistys Seta on nyt esittänyt, että...
- b. Seta, föreningen som kräver den sexuella jämlikheten, har nu föreslagit att... (L 29.11.1993)

I (70) borde man i det första fallet använda obestämd form och bestämda former i de senare fallen. I (71) borde man på samma sätt använda obestämd form i det första fallet och i det senare fallet borde man ha en artikellös form (*sexuell jämlikhet*).

I allmänhet kan man säga att överanvändning av bestämda former är typiskt för översättningarna i laudatur -stadiet. Också i (72) kommer detta tydligt fram.

- (72) a. Liiallinen laihduttaminen on muuttanut monen kukoistavan nuoren naisen surkeaksi, riutuneeksi anorektikoksi...
- b. Den överdrivna bantningen har förvandlat många blomstrande unga kvinnor till eländiga, avtynade anorektiker... (L 8.12.1994)

8.3 Utelämningar

Utelämningar var den tredje största felgruppen också i laudatur -stadiet. Deras andel av alla feltyper var 9,4 %. Det var lite överraskande att utelämning av artiklar tycks vara så vanligt på högre studienivå. Detta gäller också utelämning av bestämda slutartiklar. Laudatur -texterna är nog långa och krävande och dessa fel kan helt enkelt åtminstone delvis bero på översättarnas slarvighet. Följande exempel visar hurdana de här typiska felen är.

- (73) a. Todellisuudessa ajokortin juuri saaneet nuoret miehet ovat pahimpia vauhtihurjastelijoita...
- b. I verkligheten är det unga män som just fått körkort som är de värsta fardårar_ ... (L 18.4.1994)
- (74) a. ...siitäkin huolimatta, että naisilla usein on miehiä suurempi taito hoivata, ohjata ja opettaa.
- b. ...trots det att kvinnorna ofta har _ större förmåga att sköta, styra och lära. (L 29.11.1993)
- (75) a. ...mutta silti ihmisen ulkonäkö on saanut viime vuosina ylikorostuneen merkityksen.
- b. ...men ändå har människans utseende fått en överuppskattad betydelse på _ senaste åren. (L 8.12.1994)

Småord utelämnas också ganska ofta. Detta kan bero på att de inte anses vara så viktiga när man översätter lite svårare satsstrukturer. Småord utelämnas speciellt när man förenklar satsstrukturen dvs när man strävar efter en friare översättning.

- (76) a. Heillä on myös aikaa ja malttia antaa tilaa muille tiellä liikkujille.
 b. De har ofta både tid och sans att ge rum för andra __ på vägen.
 (L 18.4.1994)
- (77) a. Murrosiän tietyssä vaiheessa...
 b. I en __ fas under puberteten... (L 8.12.1994)
- (78) a. Viime vuosikymmeninä lapsen etu on murentunut monessa suhteessa
 muuallakin.
 b. Under de senaste decennierna har barnets situation blivit sämre också i
 många andra avseenden __. (L 29.11.1993)

Utelämning av subjekt kom inte så ofta fram som på de lägre studienivåerna. Ytterligare kan man konstatera att det var ganska sällsynt att översättarna utelämnade prepositioner.

8.4 Andra feltyper

Ordföljden och prepositionerna leder i viss mån till felaktiga översättningar ännu i laudatur -stadiet. I alla fall behärskas dem bättre på den högsta nivån än i approbatur- och cum laude approbatur -stadierna. Det är närmast bisatsordföljden och adverbialets placering som förorsakar svårigheter för de finskspråkiga studerandena.

- (79) a. Kukaan tuskin haluaa olla nykyisissä nuorisovitseissä esiintyvän typerän
 vaaleaverikön kaltainen...
 b. Någon vill knappast vara lik den den dumma blondinen som har uppträtt i
 nuvarande ungdomshistorierna. (L 8.12.1994)

(80) a. Perustavoitteena yhteiskunnalla on ollut se, että lapsen tulee saada malli perheessä niin isästä kuin äidistäkin...

b. Samhällets grundmålsättning har varit att barnet måste i familjen få ett exempel såväl av pappa som också mamma... (L 29.11.1993)

(81) a. Yhteiskunnan velvollisuus on huolehtia siitä, ettei ajokortista luopuminen tee elämää syrjäkylilläkään mahdottomaksi.

b. Det är samhällets plikt att se till att inte ens på avsides orter blir livet omöjligt när man avstår från körkortet. (L 18.4.1994)

När man betraktar alla andra feltyper i laudatur -översättningarna, kan man säga att felen är likadana som i grundstudierna och ämnesstudierna men de är sällsyntare. Detta betyder att de grammatiska grundstrukturerna dvs tempusformerna, substantivets genus, verbkonjugationen, pronomina och adjektivdeklinationen behärskas bra. Beroende på laudaturtexternas svårighetsgrad var så kallade strukturfel ungefär lika allmänna (7,7 % av alla fel i laudatur -översättningarna) som på de lägre nivåerna. Följande exempel visar närmare hurdana de här felen är.

(82) a. Tutkijat varoittavat autoilevien ikäihmisten aiheuttamista kasvavista liikenneriiskeistä.

b. Forskarna varnar oss för de växande trafikriskerna som åldringar med bil orsakar. (L 18.4.1994)

(83) a. Murrosiän murheet menevät aikanaan ohi, mutta ilman tukea ja rohkaisua nuori saattaa saada elinikäisiä traumoja sieluunsa.

b. Tonårsbekymren går förbi, men utan stöd och uppmuntran kan en tonåring få trauman på livstid i sin själ. (L 8.12.1994)

(84) a. Kauneutta ihannoidaan niin paljon, että

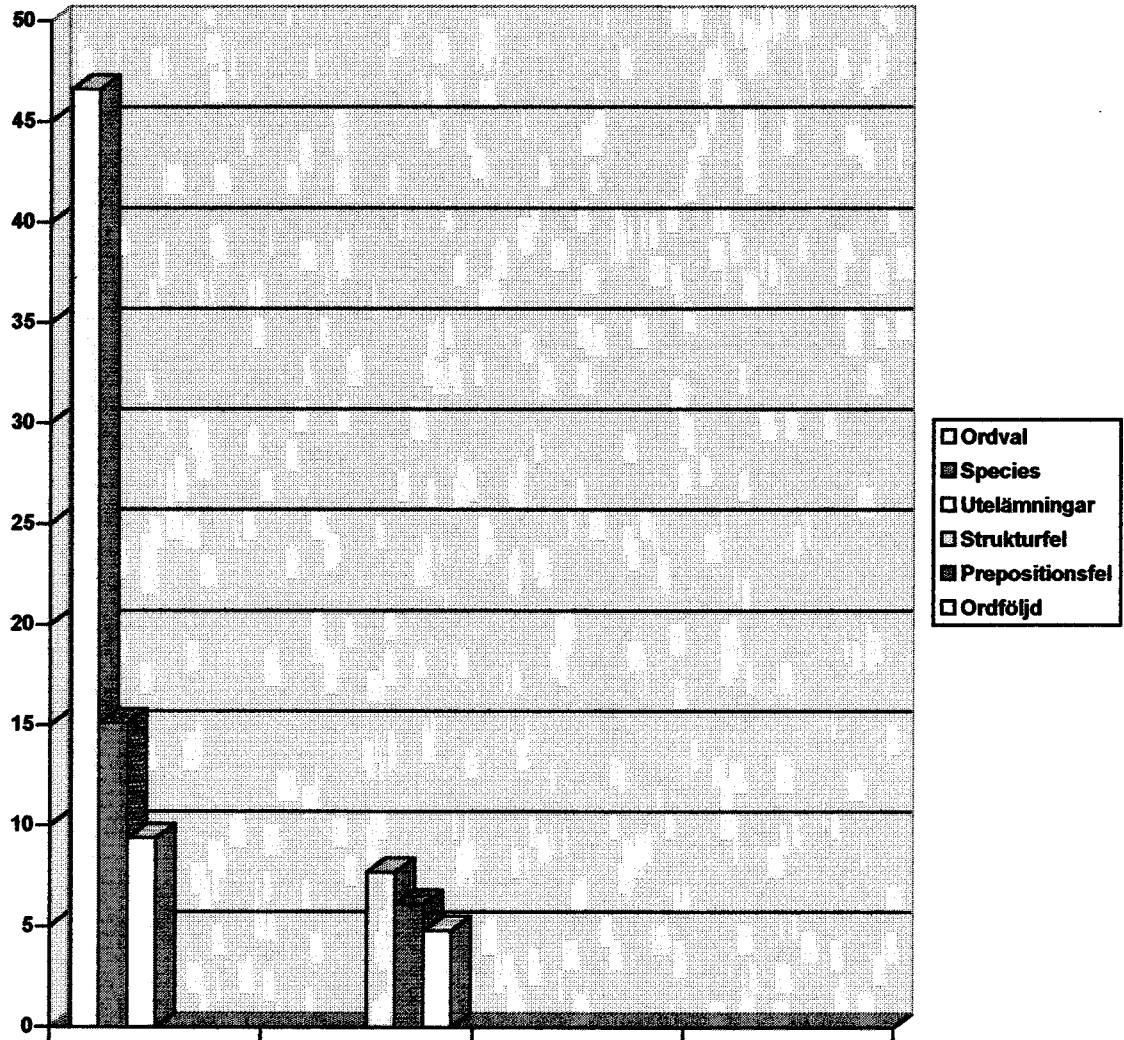
b. Skönheten är så pass beundrad, att... (L 8.12.1994)

Alla feltyper och de exakta siffrorna kan man se i tabell 3. Den procentuella andelen av de vanligaste feltyperna syns i form av en stolpdiagramm i figur 5 (se sidan 74).

Tabell 3. De olika feltyperna i laudatur -översättningarna.

(Antalet olika feltyper och deras procentuella andel av alla feltyper).

	Fall	%
Ordval	463	46,6
Species	150	15,1
Utelämningar	93	9,4
Strukturfel	76	7,7
Prepositionsfel	61	6,1
Fel i ordföljden	48	4,8
Genitivfel	17	1,7
Tempusfel	10	1,0
Genusfel	7	0,7
Fel i verbkonjugation	7	0,7
Pronomen	7	0,7
Fel i adjektivdeklination	6	0,6
Oklassificerade	49	4,9
Totalt	994	100,0

Figur 5. Den procentuella andelen av de vanligaste feltyperna i laudatur-översättningarna.

9 SAMMANFATTNING

I denna pro gradu -avhandling har jag undersökt översättning på universitetsnivå. Arbetet har varit jobbigt eftersom det inte finns sådana tidigare och motsvarande undersökningar inom detta område som jag skulle ha kunnat använda som hjälpmedel.

I alla fall var det också intressant att se hurdana de allmänna utvecklingslinjerna i översättningskunskaperna hos svenskstuderandena är när man betraktar alla studienivåer. Undersökningens resultat visar tydligt att de vanligaste feltyperna på alla studienivåer är speciesfel och felaktigt ordval. Därefter bestod de största felgrupperna av utelämnningar, prepositionsfel och ordföljdsfel.

Speciesfelens rikliga förekomst beror på skillnaden mellan finskans och svenskans struktur. Finskan saknar ett sådant motsvarande speciessystem som svenskan har. I allmänhet kan man säga att speciesfel är likadana på alla tre nivåer men lite sällsyntare i laudatur -stadiet än på de lägre studienivåerna. Ytterligare kan man konstatera att överanvändning av bestämt species är kännetecknande för översättningarna i laudatur -stadiet.

Felaktigt ordval betyder i denna undersökning att översättaren har i sin översättning använt ett sådant ord som inte passar ihop med kontexten i fråga. Felaktigt ordval kom fram speciellt i laudatur -stadiet där nästan hälften av alla fel var fel beträffande ordvalet. På grund av detta kan man säga att översättningsproven i laudatur -stadiet är mycket krävande framför allt när det gäller ordförrådet i de originaltexter som studerandena skall översätta. Man kan också påstå att man inte får översätta så fritt i laudatur -stadiet som i approbatur och cum laude approbatur -stadierna.

I allmänhet kan man säga att studerandenas översättningskunskaper utvecklas under hela studietiden. Detta kommer fram t ex så att prepositioner och speciellt ordföljden behärskas klart bättre i laudatur -stadiet än i approbatur -stadiet. Ytterligare kan man konstatera att de grammatiska grundstrukturerna dvs verbkonjugation, substantivets genus och adjektivdeklinations samt pronomina och tempus behärskas bra redan i approbatur -stadiet.

Alla översättningstexter som var med i denna undersökning var alltså provtexter. På grund av detta kan man tänka sig att hos några studerande har resultatet kanske varit lite sämre än när man arbetar hemma och översätter övningstexter eftersom studerandena tenderar ofta mer eller mindre spänna sig i en provsituation.

I detta arbete har jag inte undersökt felens relativa frekvens på olika studienivåer. Detta skulle vara ett intressant ämne för vidare undersökning och denna metod skulle också ge en mera rättvisande bild av de olika klassernas inbördes svårighet.

Såsom sagt har detta arbete varit jobbigt men jag är säker på att jag kommer att ha nytta av dessa undersökningsresultat i mitt yrke som lärare.

LITTERATUR

Primärlitteratur

90 översättningsprovtexter skrivna av studerandena av nordisk filologi (1993-1996). Institutionen för nordiska språk vid Jyväskylä universitet.

Sekundärlitteratur

Allwood, Jens & Andersson, Lars-Gunnar (1976). Semantik. Göteborgs universitet, Göteborg.

Catford, J.C. (1965). A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press, London.

Huhtala, Paula (1995). Från teori till praktik. Analys av översättningar från finska till svenska. Akademisk avhandling. Uleåborgs universitet, Uleåborg.

Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1994-1996 (1994). Toim. Ossi Päärnilä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Hönig, Hans G. & Kussmaul, Paul (1982). Strategie der Übersetzung: ein Lehr- und Arbeitsbuch. Gunter Narr Verlag, Tübingen.

Ingo, Rune (1991). Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap. Studentlitteratur, Lund.

Juurakko, Taina (1996). Prepositioner i finskspråkiga gymnasisters inlärarvenska. Doktoravhandling. Jyväskylä universitet och Sisäsuomi Oy, Jyväskylä.

Levý, Jiri (1969). Die literarische Übersetzung. Theorie einer Kunstgattung. Athenäum Verlag, Frankfurt am Main.

Linell, Per (1984). Människans språk. Liber Förlag, Lund.

Mussalo, S. (1987). Kääntäminen vieraan kielen opetuksessa. *Tempus* 22/1987, 6-7.

Nida, Eugene (1975). *Language Structure and Translation. Essays by Eugene A. Nida.* Stanford University Press, Stanford; California.

Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. (1986). *Mitä kääntäminen on.* Gaudeamus, Helsingfors.

Snell-Hornby, Mary (1988). *Translation Studies. An Integrated Approach.* John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Sorvali Irma & Heikkinen Paula (utg.) (1993). Att undervisa i översättning - kääntämisen opetus. Seminarium Uleåborg 17.11.1992. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet.

Sorvali, Irma (1983). *Översättandets teori och praktik.* Gaudeamus, Helsinki, Mänttä.

Sorvali, Irma (1990). *Studier i översättningsvetenskap.* Institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet.

Sorvali, Irma (1996). *Unohdettu kääntäjä.* Saarijärvi.

Stolze, Radegundis (1994). *Übersetzungstheorien: eine Einführung*. Günter Narr Verlag, Tübingen.

Tingbjörn, Gunnar (1994). *Svenska som andraspråk. En introduktion. Lärarbok 1*. Bokförlaget Natur och Kultur och Utbildningsradion. Stockholm (Borås).

Wilss, Wolfram (1977). *Übersetzungswissenschaft - Probleme und Methoden*. Ernst Klett Verlag, Stuttgart.

Bilaga 1

ÖVERSÄTTNINGSPROV I 3.12.1996

1. Nykyään suomalaisten kielitaitoa pidetään maailmalla jo varsin hyvänä.
2. Mutta on olemassa yksi osa-alue, jota keskivertosuomalainen ei oikein hallitse, ei äidinkielellä eikä vierailta kielillä: pienpuhe - small talk.
3. Jotta suomalaiset oppisivat kevyen rupattelun taidon ja vaikuttaisivat sosiaalisemmilta, meillä on alettu muutama vuosi sitten järjestää small talk -kursseja ja kerhoja esim. liikemiehille ja EU-virkamiehille.
4. Small talk -kouluttajat huomauttavat painokkaasti, ettei missään muualla kuin Suomessa päde ajatus ”Kun ei ole mitään sanottavaa, ei sanota mitään”.
5. Meidän on opittava saamaan suustamme ulos (klämma ur sig) myös ”tyhjäänpäiväisyyksiä”.
6. Meidän on opittava lausumaan kohteliaisuuksia ja neuvottelujen ulkopuolella on opittava vaikuttamaan kiinnostuneelta liikekumppanistaan myös ihmisenä.
7. Vastapuolen harrastuksista on otettava selvää jo etukäteen ja lounaalla on muistettava kysyä, miten perhe voi, vaikka ei olisi vaimoa ja lapsia koskaan nähnytään.
8. Professori Auli Hakulinen Helsingin yliopiston suomen kielen laitokselta arvelee, että naiset osaavat small talkia paremmin kuin miehet siksi, että heidän humanistinen yleissivistyksensä on yleensä laajempi.
9. Hänen mielestään monien tavoittelema pohjoismainen tasa-arvo ei ole todellista tasa-arvoa.
10. Koulun kahtiajakautuminen on Suomessa jyrkempää kuin Keski-Euroopassa: Ne harvat pojat, jotka käyvät lukiota, haluavat useimmiten insinööreiksi, kun taas tytöt suuntautuvat humanistisille aloille.

Bilaga 2

ÖVERSÄTTNINGSPROV I 5.12.1994

1. Kiinassa on 80-luvun puolesta välistä saakka voinut päästä yliopistoon, vaikka ei olisi tullut hyväksytyksi pääsykokeessa, jos vanhemmat ovat olleet valmiita maksamaan opinnot.
2. Viime vuosina joissakin yliopistoissa jopa puolet opiskelijoista on ollut itse opintonsa kustantavia.
3. Koska parhaidenkin yliopistojen, n.s. avainyliopistojen, taso on tästä syystä laskenut, ensi syksystä alkaen on saatava hyväksytyt arvosana pääsykokeessa, jotta voisi aloittaa korkeakouluopinnot.
4. Lisäksi valtion opetuskomitea haluaa ottaa käyttöön (= införa) lukukausimaksun.
5. Yliopisto ei myöskään enää etsi työpaikkaa vastavalmistuneille.
6. Toimenpiteiden tarkoituksena on lisätä tasa-arvoa ja opiskelijoiden omaa vastuuta opinnoista.
7. Aikaisemmin opintoja ei välttämättä tarvinnut ottaa niin vakavasti, kun yliopisto valitsi työpaikan ja tulevaisuus oli turvattu eläkeikään asti.
8. Nyt kiinalainen lukiolainen lukee yötä päivää, jotta hän pääsisi avainyliopistoon ja saisi valmistuttuaan hyvän työpaikan.
9. Asunto-olot ovat aivan toiset kuin mihin meillä on totuttu: yliopiston asuntolassa opiskelija saa jakaa huoneen kahdeksan muun opiskelijan kanssa.
10. Jos vanhemmat ovat lukioaikana huolehtineet kaikista arkielämän rutiineista (sammansättning), voi käydä niin, että opiskelija pääsykokeiden jälkeen herää karuun todellisuuteen (=vakna till den bistra verkligheten) ja huomaa, että hän ei selviä yksinkertaisistakaan kotiaskareista.

(KESKISUOMALAINEN 12.7.94)

LYCKA TILL!

Bilaga 3

ÖVERSÄTTNINGSPROV I 29.4.1996

1. Viime kesänä tuli kuluneeksi 62 vuotta AKU ANKAN, maailman kuuluisimman sarjakuvahahmon syntymästä: Aku esiintyi ensimmäisen kerran 9. kesäkuuta vuonna 1934 pienessä sivuosassa lyhytelokuvassa ”Viisas pikku Kana”, joka perustui Aisopoksen samannimiseen satuun.
2. Äänensä Aku sai taitavalta imitaattorilta Clarence Nashilta, joka oli aikaisemmin matkinut radiossa lintujen ääniä.
3. Nyt Aku Anka on esiintynyt noin 170 elokuvassa, ja sarjakuvalehtien muodossa hänen seikkailujaan julkaistaan yli 30 kielellä.
4. Se piirtäjä, joka on vaikuttanut kaikkein eniten Akun kehitykseen ja persoonallisuuteen, on Carl Barks, joka täytti kuukausi sitten 95 vuotta.
5. Barks on luonut myös muita hahmoja kuten Mummo Ankan, Roope Ankan ja Pelle Pelottoman.
6. Kun Barks oli käymässä kaksi vuotta sitten Helsingissä, hän sai muun muassa vastata kysymykseen, mikä hänen hahmoistaan on hänen oma suosikkiahmonsa.
7. Näin hän vastasi: ”Se on Pelle Peloton, sillä hänen kauttaan olen voinut toteuttaa omia keksijänunelmiani. Jotta Pelle pystyisi tekemään jonkin keksinnön, minun on ensin täytynyt keksiä se itse!”
8. Suomalaiset ovat maailman ahkerimpia Aku Ankan lukijoita: Painos on lähes 300 000 kappaletta.
9. Yhtenä menestyksen salaisuutena pidetään hyvää ja nokkelaa (finurlig, lekfull) kieltä.
10. Jo lehden ensimmäinen päätoimittaja Sirkka Ruotsalainen, joka muuten oli syntynyt samana vuonna (1901) kuin Walt Disney ja Carl Barks, kiinnitti erityistä huomiota käännöstyöhön.
11. Alkuperäistekstissä on usein ilmaisuja, jotka eivät ole kovin helposti käännettävissä, mutta kääntäjät ovat onnistuneet korvaamaan (återge) ne supisuomalaisilla idiomeilla ja sanaleikeillä.

LYCKA TILL!

Under årens lopp har Kalle Ankas utseende förändrats kraftigt. Så här såg han ut 1934 i sin debutfilm...

... och här har vi 50-åringen Kalle Anka.

Bakgrunden till Kalle Anka får sökas i början på trettioalet på Walt Disneys filmstudio i Hollywood. I själva verket fanns Kalles röst före Kalle själv!

Walt Disney blev nämligen synnerligen fascinerad av en imitatör som han hörde i ett radioprogram. Det dröjde inte länge innan Clarence Nash, som röstkonstnären hette, anställdes. Den 2 december 1933 blev Nash den 125:e fast anställda vid studion, som just då befann sig i kraftig expansion.

Skräddarsydd för rösten

Nu gällde det bara att hitta en passande figur! Den raspiga rösten gav genast idén till en anka, som kläddes i sjömanskostym och fick namnet Donald Duck. Kalles officiella födelsedag är den 9 juni 1934

■ Den kloka lilla Hönan, en Aisopos-fabel, blev den första film i vilken han uppträdde. Han hade en mycket liten roll, han var nämligen en av dem som inte ville hjälpa hönan så och skörda sitt vete, men väl nog äta av kakan...

■ I de tecknade serierna har Kalle fått ytterligare släktingar, många av dem skapade av den först under senare år uppmärksammade tecknaren Carl Barks. Flera av dessa figurer har aldrig uppträtt i en enda film, utan lever endast inom serierutorna. Farbror Joakim har dock medverkat i två filmer, av vilka den senare, en version av Charles Dickens "Julsaga", gjord för bara några år sedan, har visats på våra biografier.

Visste ni att den finskspråkiga tidskriften *Aku Anka* har en upplaga på nästan 300 000 exemplar, den tredje största i världen? Dessutom toppar Finland världsstatistiken när det gäller "Kalle Anka per capita", dvs. upplaga i förhållande till landets befolkning. Dessutom läser vi finlandssvenskar den rikssvenska Kalle Anka...

Farbror Joakim
Farmor Anka
Kajsa Anka
Knatte, Fnatte och Tjatte
Långben
Mimmi Pigg
Musse Pigg
Oppfinnar-Jocke
Piff och Puff

Roope-setä
Mummo Anka
Ines Anka
Tupu, Hupu ja Lupu
Hessu Hopo
Minni Hiiri
Mikki Hiiri
Pelle Peloton
Tiku ja Taku

Bilaga 4

ÖVERSÄTTNING II Omprov 14.12.1995

1. Muutama viikko sitten **Helsingin Sanomissa** julkaistiin Pohjoismaisen sihteeristön päällikön **Erkki Kivimäen** puheenvuoro ”Pohjoismaista yhteistyötä - suomen kielellä!”
2. Kivimäki kirjoittaa muun muassa, ettei pyrkimyksessä tehdä suomen kieli pohjoismaisessa yhteistyössä tasavertaiseksi skandinaavisten kielten kanssa ole kyse ”uhosta” tai ”rettelöinnistä”.
3. Lähinnä halutaan muuttaa asenteita ja sen jälkeen parantaa Pohjoismaisen ministerineuvoston suomenkielistä palvelua.
4. Jotta skandinaavit voisivat tunnustaa suomen kielen tasavertaisen aseman, heidän on myös kuunneltava - tulkkiin turvautuen - mitä pohjoismaisissa kokouksissa sanotaan suomen kielellä.
5. Suomenkielisten on voitava samastua pohjoismaalaisiin, vaikka eivät ruotsia, norjaa tai tanskaa osaisikaan.
6. Esimerkiksi skandinaavisilla kielillä laaditut raportit ja selonteot pitäisi entistä useammin ja nopeammin kääntää suomeksi.
7. Suomenokset saattavat olla käyttökelpoisia myös Karjalassa ja Virossa.
8. Kielellisen vähemmistön edustajina suomenruotsalaiset pystyvät kertomaan omasta kokemuksesta, miten parempi kielellinen palvelutaso lisää yhteistyön kiinnostavuutta ja osallistumishalukkuutta.
9. Nykytilanteessa, jolloin skandinaavit yrittävät EU:sta huolimatta parantaa edellytyksiä ymmärtää toinen toisiaan, ei ole syytä lakaista maton alle suomenkielisten ongelmia.
10. Vaaraksi pohjoismaiselle yhteistyölle koetaan ne ryhmittymät, jotka koettavat itsepintaisesti roikkua vanhassa, jarruttaa uudistumista ja estää yhteistyötä laajenemasta.
11. Sellaisen pohjoismaisen identiteetin tarjoaminen suomenkielisille, jossa ei ole sijaa heidän omalle kielelleen, saattaisi koitua karhunpalvelukseksi.

Bilaga 5

ÖVERSÄTTNING II Prov 29.4.1996

1. Helsingin pitkiä leipäjonoja ja Suomen EU:lta saamaa elintarvikeapua on viime viikkoina kommentoitu ahkerasti Ruotsin tiedotusvälineissä.
2. Jotkut läntisessä naapurissamme uskovat tietävänsä syyn: ”Meillä pelätään, että samanlaiset ruokajonot ilmestyvät pian tännekin.”
3. Yhteiskunnassa, jossa tähän asti on kuviteltu hyvinvoinnin menneen niin pitkälle, että nälänhätä on omassa maassa suoranaisten mahdottomuus, se olisi valtava kollektiivinen häpeä ja shokki.
4. Tukholmasta on kuitenkin jo tihkunut tietoja, että EU:n ruokapaketti kelpaisi myös monille ruotsalaisperheille.
5. Helsingin Sanomien haastattelussa Tukholman Kaupunkilähetyksen edustaja arvioi, että heidän avustettavinaan on noin 2700 ruokakuntaa.
6. Kaupungin kodittomille ja köyhille on jaettu vuosittain aineellista apua lähes 1,5 miljoonan markan arvosta.
7. Puolet avuntarvitsijoista (hjälpbehövande) on lapsiperheitä.
8. Sosiaaliturvaa on Ruotsissa leikattu huomattavasti, ja ehdot sen saamiseksi ovat lisääntyneet.
9. Suomalaissyntyinen, mutta Ruotsissa asuva pappi, kirjailija ja yliopiston tutkija Lennart Koskinen on tutkinut arvojen (värdering) muuttumista ruotsalaisessa yhteiskunnassa.
10. Hän toteaa, että kolmekymppisillä ja sitä nuoremmilla on selvästi erilainen arvoprofiili kuin heidän köyhyyttään nähneillä vanhemmillaan.
11. Kun vanhemmille hyvä elämä on sama kuin aineellinen hyvinvointi, nuorempi polvi on kyllästynyt yksipuoliseen materialismiin.
12. Yhteiskunnan kriisitilanteissa on ruvettu miettimään, minne ollaan menossa ja mikä on tärkeää.
13. ”Ehkä lama ja työttömyys ovat saaneet monen suomalaisenkin kyselemään, mitä elämällään haluaa tehdä”, Koskinen pohtii.

Bilaga 6

ÖVERSÄTTNING II (Om)prov 12.12.1996

1. Monessa köyhemmässä Euroopan maassa naiset elävät keskimäärin kauemmin kuin Tanskassa, missä esimerkiksi syöpään sairastuu selvästi useampi nainen kuin muissa Pohjoismaissa.
2. Tanskalaisen tutkijan Karin Helweg-Larsenin mukaan vielä 1970 hänen ”maannaistensa” (landsmaninna) odotettu elinikä oli tutkituista 22 teollisuusmaasta seitsemänneksi pisin.
3. Viimeksi kerättyssä, vuoden 1993 tilastossa tanskalaisnaiset olivat viimeisinä ja kuolivat nuorempina kuin esimerkiksi irlantilaiset ja portugalilaiset.
4. Joka viides tanskalainen nainen saa syövän - yleisimpiä ovat keuhko- ja rintasyöpä - ennen 65. ikävuottaan, ja kuolleisuus on poikkeuksellisen suurta 35-64 -vuotiaiden ryhmässä.
5. Naisten eliniän lasku johtuu mm. siitä, että naisten työtaakka on Tanskassa raskaampi ja elinolosuhteet ovat huonommat kuin muualla Pohjoismaissa.
6. Kun tanskattaret joutuivat työelämään 1960-70 -luvulla, lasten päivähoito kodin ulkopuolella oli kehnosti järjestetty ja äitiysloma lyhyt.
7. Nykyistä 24 viikon mittaista äitiyslomaa ei myöskään voida pitää erityisen pitkänä Suomen ja Ruotsin vastaaviin verrattuna.
8. Kun ruotsalainen äiti voi ottaa vuodessa sairaan lapsen hoitoon 120 päivää vapaata, tanskalainen saa yhden päivän, ja kun suomalaisilla äideillä on mahdollisuus olla kaksi vuotta kotona uuden lapsen synnyttyä, 10 prosenttia tanskalaisnaisista saa potkut raskauden takia.
9. Koska Tanskassa vaimo tekee edelleen suurimman osan kotitöistä, kaksinkertainen työtaakka lisää stressiä.
10. Lisääntynyt stressi taas vaikuttaa terveyteen suoraan, mutta myös välillisesti mm. lisääntyneen tupakoinnin ja lääkkeiden käytön myötä.

Bilaga 7

ÖVERSÄTTNINGSPROV III 18.4.1994

1. Tutkijat varoittavat autoilevien ikäihmisten aiheuttamista kasvavista liikennesuhteista.
2. Kun väki vanhenee ja lähes kaikilla on ajokortti, yli 64-vuotiaiden kuljettajien osuus kasvaa.
3. Ikä kaventaa tietenkin huomiokykyä ja hidastaa toimintanopeutta, mutta puheet aikapommista tuntuvat liioitelluilta.
4. Muualla Euroopassa on vanhusvaltaisilla seuduilla havaittu koko liikenteen rytmin muuttuneen väestön ikääntymisen myötä rauhallisemmaksi ja kaikille turvallisemmaksi.
5. Vanhukset eivät myöskään tutkimusten mukaan ole niin sokeita heikkeneville kyvyilleen kuin usein väitetään.
6. He välttelevät ruuhkia, huonoja kelejä tai pimeää ja ajoittavat automatkat oman vireytensä ja lääkityksensä mukaan.
7. Heillä on usein myös aikaa ja malttia antaa tilaa muille tiellä liikkujille.
8. Noin neljännes liikenneturmissa kuolleista on tosin vanhuuseläkeläisiä, mutta valtaosa heistä on liikkunut jalan tai polkupyörällä.
9. Liikenneympäristöä parantamalla säästetään enemmän ihmishenkiä kuin leimaamalla seitsenkymppiset liikennesuhteiksi.
10. Todellisuudessa ajokortin juuri saaneet nuoret miehet ovat pahimpia vauhtihurjastelijoita ja aiheuttavat muutenkin eniten onnettomuuksia.
11. Jos vanhojen kuljettajien selviytymistä halutaan parantaa, heille on järjestettävä omaa valistusta ja ajotaidon kertauskursseja.
12. Yhteiskunnan velvollisuus on huolehtia siitä, ettei ajokortista luopuminen tee elämää syrjäkylilläkin mahdolliseksi.
13. Kaikilla ikäryhmillä täytyy olla samat oikeudet liikkua ja ottaa riskejä.

Numrera meningarna, skriv på varannan rad och lämna en bred marginal i kanten av varje sida! Tack.

Bilaga 8

ÖVERSÄTTNINGSPROV III 8.12.1994

1. Kukaan tuskin haluaa olla nykyisissä nuorisovitseissä esiintyvän typerän vaaleaverikön kaltainen, mutta silti ihmisen ulkonäkö on saanut viime vuosina ylikorostuneen merkityksen.
2. Murrosikäiset ja vähän vanhemmatkin pitävät jotain olemuksensa todellista tai kuviteltua puutetta koko elämän tuhona.
3. Jotkut tytöt laihduttavat itsensä sairaiksi tai ahmivat ja oksentelevat vuoron perään tavoitellessaan ihannevirtaloa.
4. Vakavia terveystriskejä aiheuttavista hormoneista on tullut poikien keino rakentaa luonnottomasti pullisteleva mutta muodikas lihaksisto.
5. Kauneutta ihannoidaan niin paljon, että pieninkin virhe ulkonäössä koetaan parantumattomana vammana, joka vie kaikki mahdollisuudet onnelliseen elämään.

Frivillig mening:(6. Ennen vanhaan ihmisen olemus oli Luojan lahja, jota ei sopinut paljon parannella, saatikka moittia.)

7. Väriä tai paksuja sääriään valittelevan käskettiin olla kiitollinen, kun pystyi kävelemään.
8. Puhuttiin myös sisäisestä kauneudesta sielun ilmentäjänä.
9. Nyt tällaiset puheet tuntuvat saaneen vanhanaikaisen, ellei suorastaan naurettavan kaiun.
10. Luuloteltua rumuuttaan murehtiva nuori tuntuu vertaavan itseään vain saippuaopperoiden nukkeihmisiin näkemättä, että arkielämässä tuskin kukaan muistuttaa noita ihmeolentoja.
11. Murrosiän murheet menevät aikanaan ohi, mutta ilman tukea ja rohkaisua nuori saattaa saada elinikäisiä traumoja sieluunsa.
12. Liiallinen laihduttaminen on muuttanut monen kukoistavan nuoren naisen surkeaksi, riutuneeksi anorektikoksi, ja lihasten kasvattaminen anabolisilla steroideilla on tehnyt monen nuorukaisen pillereiden orjaksi ja hermoraunioksi.
13. Vanhempien ei ole helppo käydä vastahyökkäykseen viihde- ja kosmetiikka-teollisuuden murskaavaa mainoskoneistoa vastaan, sillä itsetuntonsa menettäneisiin nuoriin eivät tehoa järkisyyt tai älylliset lohdutukset.
14. Murrosiän tietyssä vaiheessa tiedot ja taidot painavat kevyesti vaakakupissa liikakilojen, huonon ihon, ulkonevien korvien tai ruumiinrakenteen hintelyyden rinnalla.

Numrera meningarna, skriv på varannan rad och lämna en bred marginal i kanten av varje sida! Tack.

ÖVERSÄTTNINGSPROV III 29.11.1993

1. Seksuaaliset poikkeavuudet on totuttu lakaisemaan piiloon.
2. Viime vuosina sekä homot että lesbot ovat tulleet yhä peittelemättömämpään julkisuuteen niin meillä kuin maailmallakin.
3. Tämä on käytännössä merkinnyt sitä, että yhteiskunnan perinteiset enemmistöt ovat joutuneet ottamaan kantaa seksuaalisesti poikkeavien asemaa ja elinolosuhteita koskeviin kysymyksiin.
4. Sukupuolista tasavertaisuutta ajava yhdistys Seta on nyt esittänyt, että myös lesbo- ja homopareille annettaisiin virallisen pariskunnan asema.
5. Laillistamalla tämä yhteiselämän muoto ja rinnastamalla se avio- ja avoparisuhteisiin lesboille ja homoille myönnettäisiin oikeus adoptoida lapsia.
6. Setan esitys lähtee kuitenkin pitkälti näiden vähemmistöjen periaattellisten oikeuksien puolustamisesta eikä ota lainkaan huomioon lapsen etua, joka perinteisissä perheissä on asetettu etusijalle.
7. Perustavoitteena yhteiskunnalla on ollut se, että lapsen tulee saada malli perheessä niin isästä kuin äidistäkin, niin naisesta kuin miehestäkin.
8. Tämä tavoite ei toteudu samaan sukupuoleen kuuluvien adoptiovanhempien muodostamassa perhekunnassa.
9. Muutenkin on melkoisen kyseenalaista tietien tahtoen luoda lapselle poikkeava sukupuolinen henkilöllisyys.
10. Seurauksena olisi todennäköisesti persoonallisuuden vaurioituminen.
11. Kouluissa homo- ja lesboparien lapset joutuisivat varmasti monenlaisen kiusaamisen kohteeksi.
12. Viime vuosikymmeninä lapsen etu on murentunut monessa suhteessa muuallakin.
13. Esimerkiksi avioeroissa lasten asema ratkaistaan liian yksioikoisesti.
14. Naiset ovat ylivoimaisena enemmistönä tai ainoana sukupuolena lasten hoitolaitoksissa, peruskoulun ala-asteella ja jopa ylemmän koulutuksen piirissä.
15. On aihetta kysyä, kasvaako lapsista naisten yksinomaisessa ohjauksessa monipuolisia ja myös miehisyyteen oikein suhtautuvia nuoria ja aikuisia, siitäkin huolimatta, että naisilla usein on miehiä suurempi taito hoivata, ohjata ja opettaa.

Numrera meningarna, skriv på varannan rad och lämna en bred marginal i kanten av varje sida! Tack.